לימוד יומי

# היום יום חב''ד

# היום יום חב''ד

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/היום-יום-חבד/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**תשרי** ..... 9
**ליום א'** ..... 9
**ליום ב'** ..... 9
**ליום ג'** ..... 9
**ליום ד'** ..... 10
**ליום ה'** ..... 10
**ליום ו'** ..... 10
**ליום ז'** ..... 10
**ליום ח'** ..... 10
**ליום ט'** ..... 11
**ליום י'** ..... 11
**ליום י'א** ..... 11
**ליום י'ב** ..... 12
**ליום י'ג** ..... 12
**ליום י'ד** ..... 12
**ליום ט"ו** ..... 12
**ליום ט"ז** ..... 12
**ליום י"ז** ..... 13
**ליום י"ח** ..... 13
**ליום י"ט** ..... 13
**ליום כ'** ..... 13
**ליום כ'א** ..... 14
**ליום כ'ב** ..... 14
**ליום כ'ג** ..... 14
**ליום כ'ד** ..... 14
**ליום כ"ה** ..... 15
**ליום כ"ו** ..... 15
**ליום כ"ז** ..... 15
**ליום כ"ח** ..... 16
**ליום כ"ט** ..... 16
**ליום ל'** ..... 16
**חשון** ..... 16
**ליום א'** ..... 16
**ליום ב'** ..... 17
**ליום ג'** ..... 17
**ליום ה'** ..... 17
**ליום ו'** ..... 17
**ליום ז'** ..... 18
**ליום ח'** ..... 18
**ליום ט'** ..... 18
**ליום י'** ..... 18
**ליום י'א** ..... 19
**ליום י'ב** ..... 19
**ליום י'ג** ..... 19
**ליום י'ד** ..... 19
**ליום ט"ו** ..... 20
**ליום ט"ז** ..... 20
**ליום י"ז** ..... 20
**ליום י"ח** ..... 20
**ליום י"ט** ..... 20
**ליום כ'** ..... 21
**ליום כ'א** ..... 21
**ליום כ'ב** ..... 21
**ליום כ'ג** ..... 21
**ליום כ'ד** ..... 22
**ליום כ"ה** ..... 22
**ליום כ"ו** ..... 22
**ליום כ"ז** ..... 22
**ליום כ"ח** ..... 22
**ליום כ"ט** ..... 23
**כסלו** ..... 23
**ליום א'** ..... 23

**ליום ב'** ..... 23
**ליום ג'** ..... 23
**ליום ד'** ..... 24
**ליום ה'** ..... 24
**ליום ו'** ..... 24
**ליום ז'** ..... 24
**ליום ח'** ..... 25
**ליום ט'** ..... 25
**ליום י'** ..... 25
**ליום י'א** ..... 25
**ליום י'ב** ..... 25
**ליום י'ג** ..... 26
**ליום י'ד** ..... 26
**ליום ט"ו** ..... 26
**ליום ט"ז** ..... 27
**ליום י'ז** ..... 27
**ליום י'ח** ..... 27
**ליום י'ט** ..... 27
**ליום כ'** ..... 28
**ליום כ'א** ..... 28
**ליום כ'ב** ..... 28
**ליום כ'ג** ..... 29
**ליום כ'ד** ..... 29
**ליום כ'ה** ..... 29
**ליום כ"ו** ..... 29
**ליום כ"ז** ..... 30
**ליום כ'ח** ..... 30
**ליום כ'ט** ..... 30
**טבת** ..... 31
**ליום א'** ..... 31
**ליום ב'** ..... 31
**ליום ג'** ..... 31
**ליום ד'** ..... 31
**ליום ה'** ..... 32
**ליום ו'** ..... 32
**ליום ז'** ..... 32
**ליום ח'** ..... 32
**ליום ט'** ..... 32
**ליום י'** ..... 33
**ליום י'א** ..... 33
**ליום י'ב** ..... 33
**ליום י'ג** ..... 33
**ליום י'ד** ..... 34
**ליום ט"ו** ..... 34
**ליום ט"ז** ..... 34
**ליום י'ז** ..... 34
**ליום י'ח** ..... 34
**ליום י'ט** ..... 35
**ליום כ'** ..... 35
**ליום כ'א** ..... 35
**ליום כ'ב** ..... 35
**ליום כ'ג** ..... 35
**ליום כ'ד** ..... 36
**ליום כ'ה** ..... 36
**ליום כ"ו** ..... 36
**ליום כ"ז** ..... 36
**ליום כ'ח** ..... 37
**ליום כ'ט** ..... 37
**שבט** ..... 37
**ליום א'** ..... 37
**ליום ב'** ..... 37
**ליום ג'** ..... 38
**ליום ד'** ..... 38
**ליום ה'** ..... 38

**ליום ו'** ..... 38
**ליום ז'** ..... 39
**ליום ח'** ..... 39
**ליום ט'** ..... 39
**ליום י'** ..... 39
**ליום י'א** ..... 40
**ליום י'ב** ..... 40
**ליום י'ג** ..... 40
**ליום י'ד** ..... 40
**ליום ט"ו** ..... 40
**ליום ט"ז** ..... 41
**ליום י'ז** ..... 41
**ליום י'ח** ..... 41
**ליום י'ט** ..... 42
**ליום כ'** ..... 42
**ליום כ'א** ..... 42
**ליום כ'ב** ..... 42
**ליום כ'ג** ..... 42
**ליום כ'ד** ..... 43
**ליום כ'ה** ..... 43
**ליום כ"ו** ..... 43
**ליום כ"ז** ..... 43
**ליום כ"ח** ..... 43
**ליום כ"ט** ..... 44
**ליום ל'** ..... 44
**אדר א'** ..... 44
**ליום א'** ..... 44
**ליום ב'** ..... 45
**ליום ג'** ..... 45
**ליום ד'** ..... 45
**ליום ה'** ..... 45
**ליום ו'** ..... 45
**ליום ז'** ..... 46
**ליום ח'** ..... 46
**ליום ט'** ..... 46
**ליום י'** ..... 46
**ליום י'א** ..... 47
**ליום י'ב** ..... 47
**ליום י'ג** ..... 47
**ליום י'ד** ..... 47
**ליום ט"ו** ..... 47
**ליום ט"ז** ..... 48
**ליום י'ז** ..... 48
**ליום י'ח** ..... 48
**ליום י'ט** ..... 48
**ליום כ'** ..... 48
**ליום כ'א** ..... 49
**ליום כ'ב** ..... 49
**ליום כ'ג** ..... 49
**ליום כ'ד** ..... 49
**ליום כ'ה** ..... 50
**ליום כ"ו** ..... 50
**ליום כ"ז** ..... 50
**ליום כ"ח** ..... 50
**ליום כ"ט** ..... 50
**ליום ל'** ..... 51
**אדר ב** ..... 51
**ליום א'** ..... 51
**ליום ב'** ..... 51
**ליום ג'** ..... 51
**ליום ד'** ..... 51
**ליום ה'** ..... 52
**ליום ו'** ..... 52
**ליום ז'** ..... 52

**ליום ח'** ..... 52
**ליום ט'** ..... 52
**ליום י'** ..... 53
**ליום י'א** ..... 53
**ליום י'ב** ..... 53
**ליום י'ג** ..... 53
**ליום י'ד** ..... 54
**ליום ט"ו** ..... 54
**ליום ט"ז** ..... 54
**ליום י"ז** ..... 54
**ליום י"ח** ..... 55
**ליום י"ט** ..... 55
**ליום כ'** ..... 55
**ליום כ'א** ..... 55
**ליום כ'ב** ..... 56
**ליום כ'ג** ..... 56
**ליום כ'ד** ..... 56
**ליום כ'ה** ..... 56
**ליום כ"ו** ..... 56
**ליום כ"ז** ..... 56
**ליום כ'ח** ..... 57
**ליום כ'ט** ..... 57
**ניסן** ..... 57
**ליום א'** ..... 57
**ליום ב'** ..... 58
**ליום ג'** ..... 58
**ליום ד'** ..... 58
**ליום ה'** ..... 58
**ליום ו'** ..... 59
**ליום ז'** ..... 59
**ליום ח'** ..... 59
**ליום ט'** ..... 59
**ליום י'** ..... 59
**ליום י'א** ..... 60
**ליום י'ב** ..... 60
**ליום י'ג** ..... 60
**ליום י'ד** ..... 60
**ליום ט"ו** ..... 61
**ליום ט"ז** ..... 61
**ליום י"ז** ..... 61
**ליום י"ח** ..... 61
**ליום י"ט** ..... 62
**ליום כ'** ..... 62
**ליום כ'א** ..... 62
**ליום כ'ב** ..... 63
**ליום כ'ג** ..... 63
**ליום כ'ד** ..... 63
**ליום כ'ה** ..... 63
**ליום כ"ו** ..... 63
**ליום כ"ז** ..... 64
**ליום כ'ח** ..... 64
**ליום כ'ט** ..... 64
**ליום ל'** ..... 64
**אייר** ..... 65
**ליום א'** ..... 65
**ליום ב'** ..... 65
**ליום ג'** ..... 65
**ליום ד'** ..... 65
**ליום ה'** ..... 66
**ליום ו'** ..... 66
**ליום ז'** ..... 66
**ליום ח'** ..... 66
**ליום ט'** ..... 66
**ליום י'** ..... 66

**ליום י'א** ..... 67
**ליום י'ב** ..... 67
**ליום י'ג** ..... 67
**ליום י'ד** ..... 68
**ליום ט'ו** ..... 68
**ליום ט'ז** ..... 68
**ליום י'ז** ..... 68
**ליום י'ח** ..... 69
**ליום י'ט** ..... 69
**ליום כ'** ..... 69
**ליום כ'א** ..... 69
**ליום כ'ב** ..... 69
**ליום כ'ג** ..... 69
**ליום כ'ד** ..... 70
**ליום כ'ה** ..... 70
**ליום כ'ו** ..... 70
**ליום כ'ז** ..... 70
**ליום כ'ח** ..... 70
**ליום כ'ט** ..... 71
**סיון** ..... 71
**ליום א'** ..... 71
**ליום ב'** ..... 71
**ליום ג'** ..... 72
**ליום ד'** ..... 72
**ליום ה'** ..... 72
**ליום ו'** ..... 72
**ליום ז'** ..... 72
**ליום ח'** ..... 73
**ליום ט'** ..... 73
**ליום י'** ..... 73
**ליום י'א** ..... 73
**ליום י'ב** ..... 74
**ליום י'ג** ..... 74
**ליום י'ד** ..... 74
**ליום ט'ו** ..... 74
**ליום ט'ז** ..... 74
**ליום י'ז** ..... 75
**ליום י'ח** ..... 75
**ליום י'ט** ..... 75
**ליום כ'** ..... 75
**ליום כ'א** ..... 75
**ליום כ'ב** ..... 76
**ליום כ'ג** ..... 76
**ליום כ'ד** ..... 76
**ליום כ'ה** ..... 77
**ליום כ'ו** ..... 77
**ליום כ'ז** ..... 77
**ליום כ'ח** ..... 77
**ליום כ'ט** ..... 77
**ליום ל'** ..... 78
**תמוז** ..... 78
**ליום א'** ..... 78
**ליום ב'** ..... 78
**ליום ג'** ..... 78
**ליום ד'** ..... 78
**ליום ה'** ..... 79
**ליום ו** ..... 79
**ליום ז'** ..... 79
**ליום ח'** ..... 79
**ליום ט'** ..... 79
**ליום י'** ..... 80
**ליום י'א** ..... 80
**ליום י'ב** ..... 80
**ליום י'ג** ..... 80

**ליום י"ד** ..... 81
**ליום ט"ו** ..... 81
**ליום ט"ז** ..... 81
**ליום י'** ..... 81
**ליום י"ח** ..... 82
**ליום י"ט** ..... 82
**ליום כ'** ..... 82
**ליום כ"א** ..... 82
**ליום כ"ב** ..... 83
**ליום כ"ג** ..... 83
**ליום כ"ד** ..... 83
**ליום כ"ה** ..... 83
**ליום כ"ו** ..... 83
**ליום כ"ז** ..... 83
**ליום כ"ח** ..... 84
**מנחם אב** ..... 84
**ליום א'** ..... 84
**ליום ב'** ..... 84
**ליום ג'** ..... 85
**ליום ד'** ..... 85
**ליום ה'** ..... 85
**ליום ו'** ..... 85
**ליום ז'** ..... 85
**ליום ח'** ..... 86
**ליום ט'** ..... 86
**ליום י'** ..... 86
**ליום י"א** ..... 86
**ליום י"ב** ..... 86
**ליום י"ג** ..... 87
**ליום י"ד** ..... 87
**ליום ט"ו** ..... 87
**ליום ט"ז** ..... 88
**ליום י"ז** ..... 88
**ליום י"ח** ..... 88
**ליום י"ט** ..... 88
**ליום כ'** ..... 88
**ליום כ"א** ..... 89
**ליום כ"ב** ..... 89
**ליום כ"ג** ..... 89
**ליום כ"ד** ..... 89
**ליום כ"ה** ..... 90
**ליום כ"ו** ..... 90
**ליום כ"ז** ..... 90
**ליום כ"ח** ..... 90
**ליום כ"ט** ..... 91
**ליום ל'** ..... 91

# תשרי

## ליום א'

ברכת הדלקת הנרות: של יום הזכרון. שהחיינו. אין כופלין "לעילא" בקדיש, לבד מנעילה. לדוד גו' הארץ ומלואה גו' - קודם עלינו. בקידוש היום: תקעו, כי חק. ואין אומרים אלה מועדי ואתקינו. לתשליך: מנערים שולי הטלית קטן.
'יהי רצון' שעל התפוח - אחר הברכה וקודם האכילה. אוכלים ראש אייל, אבל אין אומרים 'יהי רצון' כי אם על התפוח.

## ליום ב'

לאל עורך דין – בתפלת מוסף
במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.
מה שכתוב בסידור שער הק"ש ד"ה "להבין ההפרש" (ע"ד ע"א) שקודם תקיעת שופר אומרים "אנא בכח", פירושו: בדרך כלל הם הכוונות מהפסוקים שראשי-תיבות שלהם שם שני משם מ"ב, אומנם יש שמכוונים התיבות אנא בכח כו' במחשבה, אבל אין אומרים האותיות והתיבות. והעוסק בכוונות צריך ללמוד הענינים ברור בכתבי האריז"ל, ואז כוונתו רצויה.

## ליום ג'

ביחידות ה"צמח צדק" אצל רבינו הזקן [יום] ב [פר'] תצא בשישי באלול תקס"ד סיפר לו רבינו: ש"פ תבוא תקכ"ח אמר מורי ורבי (הרב המגיד ממעזריטש) - תורה, והתחלתה: ושבת עד הוי' אלוקיך, וביאר כי עבודת התשובה צריכה להיות עד אשר 'הוי'', שהוא למעלה מהעולמות, יהיה 'אלוקיך', אלוקים בגמטריא הטבע, בראשית ברא אלקים. כל החבריא קדישא היו בהתעוררות גדולה מתורה ההיא. הרה"צ ר' משולם זוסיא מאניפולי אמר, כי הוא אינו יכול להגיע למעלת תשובה כזו, ועל כן יחלק את התשובה לחלקים, כי תשובה - ראשי תיבות [של חמישה פסוקים]: ת, תמים תהיה עם הוי' אלוקיך. ש, שויתי הוי' לנגדי תמיד. ו, ואהבת לרעך כמוך. ב, בכל דרכיך דעהו. ה, הצנע לכת עם ה' אלוקיך.

כשסיפר לי אאמו"ר [הרש"ב] את הנ"ל, סיים: תיבת תשובה צרופה מחמש אותיות, אשר כל אות הוא דרך ואופן בעבודת התשובה, - וביאר באריכות חמשה האופנים - וכולם באים מכוח אל הפועל ע"י עבודת התפילה.

## ליום ד'

קיצור ביאור אאמו"ר [הרש"ב] באופן הא':

ת, "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" - עבודת התשובה הבאה ע"י התמימיות, כמה בחינות ומדריגות בענין התמימות, וביחס אל התשובה העולה על כולנה היא תמימות הלב - הנקראת ערנסטקייט [="רצינות"] - כאמור באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך".

## ליום ה'

קיצור ביאור אופן הב':

ש, "שויתי הוי' לנגדי תמיד" - הוי' מורה על התהוות העולם והתהוות הנבראים, אשר התהוות הבריאה כולה וחיותה הוא בדרך אין ערוך מאין ליש. והיא עבודת התשובה הבאה עי"ז אשר תמיד לנגד עיניו ענין ההויה של העולם ומלואו.

## ליום ו'

קיצור ביאור אופן הג':

ו, "ואהבת לרעך כמוך" - כמו שאמר רבינו הזקן, אשר זהו כלי ל'ואהבת את הוי' אלוקיך', וביאור במאמר 'כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו'. עבודת התשובה בסיבת לב טוב.

## ליום ז'

קיצור ביאור אופן הד':

ב, "בכל דרכיל דעהו" - האדם השם לבו ודעתו על כל הנעשה עמו ומסביב לו, רואה הוא אלוקות במוחש, וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראיית אלקות במוחש. עבודת התשובה הבאה מראיית השגחה פרטית.

## ליום ח'

קיצור ביאור אופן הה':

ה, "הצנע לכת עם הוי' אלוקיך" - זהירות שלא תהיה שום בליטה, וכמאמר 'לעולם יהא אדם ערום ביראה', וענין הערמומיות הוא שלא יהיה ניכר כלל, ידוע דכמה מהחסידים הראשונים היו מסתירים עצמם ואם התגלו היו מצטערים. וזהו עבודת התשובה הבאה מהצנע לכת.

## ליום ט'

כפרות: "בני אדם - ולשלום" שלש פעמים, ובכל פעם מסבב ג' פעמים, ס"ה מסבב ט' פעמים.
עד סוף תשרי אין אומרים תחנון. מלקות: המלקה והנקלה שניהם אומרים "והוא רחום" שלש פעמים.
בערב יום הכיפורים העבודה היא חרטה על העבר, ביוהכ"פ - קבלה על להבא.

## ליום י'

ליל יוהכ"פ מתחילים ה' מלך תגל גו'. פסוק אור זרוע - פעם אחת ובקול רם. על דעת הקהל כו' - ג' פעמים ובקול נמוך. אין כופלים החרוז כי הנה כחומר. קריאת שמע שעל המיטה כמו בשבת ויו"ט. אבינו מלכנו זכור רחמיך כו' - בכל תפילות היום. בר"ה ויוהכ"פ אומרים י"ג מידות הרחמים בהוצאת הס"ת גם כשחל בשבת. שיעור תהילים אחר מוסף.
הפטורת מנחת יוהכ"פ: ויהי דבר - ובהמה רבה. מי אל כמוך גו'. גם במנחה אומרים לדוד ה' אורי. פתיחת הארון בנעילה לאשרי, ונשאר פתוח עד אחרי כל תפילת נעילה.
בקדיש דנעילה – לעילא ולעילא, אין כאלוקינו, עלינו. ואין נושאים כפיים.
אומרים היום יפנה, גם אם העריב היום. אין מברכים שעשה לי כל צרכי עד למחר.
ביוהכ"פ מזדמן לצום עשרים ושש שעות.

## ליום י'א

במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים - כנהוג אז דרושים קצרים - על הפסוק "מי כה' אלוקינו בכל קראנו אליו" - 'אליו ולא למדותיו': ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דעשר ספירות דאצילות; הרבי הבעש"ט אומר: "אליו" הוא האלוקות שבכלים דעשר ספירות דאצילות; הפירוש הפשוט הוא: "אליו" - עצמות אין סוף שבתודעה העצמית - שעל ידי אמונה פשוטה - של כל יהודי פשוט. וזהו 'קרובים אליו', ו'בכל קראנו אליו' - עצמות א"ס ועצמות הנשמה; תפילה באמונה

פשוטה מחברת עצמות הנשמה עם עצמות א"ס, שעצמות א"ס יהיה הרופא חולים ומברך השנים.

## ליום י'ב

ברית כרותה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקירוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.

## ליום י'ג

הסתלקות אדמו"ר מהר"ש - תרמ"ג - ומנוחתו כבוד [=קבורתו] בליובאוויטש.
תחילת איגרת סימן כב וסופה - לא בא בדפוס באגה"ק. (נדפס בקובץ 'התמים' חוברת שניה).

## ליום י'ד

ערוב תבשילין.
אין מוסיפין על שתי ערבות, מה-שאין-כן בהדסים.
מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יו"ט. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתיהם תהינה מכוסות בההדסים וערבות, גם כריכה העליונה במעט על כל פנים - ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד ההדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

## ליום ט'ו

כשנותנים הד' מינים לאחר לברך עליהם אומרים בפירוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום ראשון, והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אאמו"ר [הרש"ב] שיתחילו ברכת שהחיינו כשהלולב בידו אחת והאתרוג בשניה.
הפסוקים כי אמרתי גו' - רק בהושענה-רבה.
גם ביום מברכים לישב בסוכה אחר קידוש ולא אחר המוציא.
ההנהגה בעת ברכת כוהנים (כנ"ל יום ב' דחג-השבועות) אנו יודעים עי"ז שרבינו הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק", קודם חתונתו, תחת טליתו לנשיאות-כפים.

## ליום ט'ז

בקידוש הלילה: שהחיינו ואח"כ לישב בסוכה.
במנחה אין אומרים הודו אבל אומרים פתח אליהו.

ה"צמח צדק" סיפר: בשנת תקס"ט שמענו, מהסבא [אדמו"ר הזקן], זו הפעם השישית את [המאמר] "ושאבתם מים" - הראשון - שב"לקוטי-תורה", והיה זה [=המעמד] על-דרך מה שהגמרא אומרת (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א) - שמשם שואבים. יונה [הנביא] קיבל בשמחת בית השואבה את גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשיח יבא, שנעוץ תחלתן בסופן.

## ליום י'ז

גם בשמחה ובצהלה.
שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך - אומרים בלחש.
במוסף - ומנחתם ונסכיהם אחרי פסוקי כל יום ויום. בשבת אין אומרים הושענות.
על ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחי' יחידה שבנפש, כמאמר 'חבוקה ודבוקה בך' - התקשרות הנשמה באלוקות, ועי"ז - 'טוענת עולך' - בקיום התורה והמצוות במסירות נפש, הנה - 'יחידה ליחדך' - שמתגלה בחי' יחידה שבנפש, דע"י התגלות זו נהפך יחידה שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התוקף בקיום התומ"צ בחיות פנימי, ובהרגש תענוג גדול והנאה מרובה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאו שוין אצלו בהשוואה אמיתית, כי נלקח ממנו התענוג וטוב טעם שבעניינים הגשמיים.

## ליום י'ח

אומרים אום אני חומה וגם אדון המושיע, אבל אין מקיפים אלא פעם אחת. אומרים תיבת "הושענא", הן בראש והן בסוף - באותם האותיות שאומרם הש"ץ בקול רם, בהשאר אומרים רק פעם אחת.
מנהגינו להתחיל בקול רם מאות "ס" או "ע".
מדייקים לעשות היקף שלם ומשלימים באות "ת".

## ליום י'ט

איתא [כתוב:] שכל השנה באומרו ב[תפלת] 'שמונה-עשרה' "ואת כל מיני תבואתה לטובה", צריך לכוון לחיטים למצה ואתרוג - במקום אחד נזכר מלבד הנ"ל גם יין לקידוש - ואז במילא תהיה כל התבואה לטובה.

## ליום כ'

בעת הנענועים צריך להגיע עד החזה מקום שמכים באמירת "אשמנו".

אמר אאמו"ר [הרש"ב] באחת ההתוועדויות, שיש לומר שזהו כמו הענין שע"י הכובד ראש שקודם התפילה, שמתמרמר בנפשו, עי"ז יכול להיות אח"כ התפעלות המידות בתפילה.

## ליום כ'א

בתקון ליל הושענה-רבה גם פרשת [וזאת ה]ברכה אומרים רק פעם אחת מקרא - היו יחידים שאאמו"ר [הרש"ב] ציום לאומרה בהושענה-רבה עם פירש"י ואינה הוראה לרבים - ובערב שמחת תורה אומרים אותה שניים מקרא ואחד תרגום.
קודם הלל מסירים שתי הכריכות שעל הלולב, ונשארים רק הג' [כריכות] המאגדים ג' המינים יחד. עירוב תבשילין. בהושענא-רבה טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל לא בשמיני-עצרת ושמחת-תורה.

## ליום כ'ב

מקדשים ואוכלים ושותים בסוכה בין בלילה בין ביום. הקפות בליל שמע"צ. הפטורה: ויהי ככלות - ולישראל עמו.
אין אומרים ה'יהי רצון' ביציאה מן הסוכה.
שמע"צ ור"ה משתווים בכמה ענינים כוונות ויחודים עליונים, אלא שבר"ה הם בענין העליה ובשמע"צ הם בענין ההמשכה. בר"ה העבודה בתחנונים, בהכנעה ובמרירות עצומה, ובשמע"צ היא בקו השמחה.

## ליום כ'ג

אין קוראים בתורה בלילה. נושאים כפים בשחרית. אין נוהגים לפרוש טלית על ראשי העולים לחתן תורה או לחתן בראשית. גם העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק.
בשמחת תורה תק"מ אמר רבינו הזקן: "עץ חיים היא למחזיקים בה" - אלו בעלי השגה הלומדים תורה; "ותומכיה מאושר" - אלו בעלי עבודה העוסקים בתורה; "מאושר" - כדאיתא בזהר (חלק ג' נג. ב) אל תקרי מאושר אלא מראשו, דע"י עבודתם ממשיכים מראשו, היינו מפנימיות הא"ס ב"ה, וכמעלת הרגל המקיים את הראש דוקא.

## ליום כ'ד

מברכים ר"ח מר-חשון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.

התוועדות - 'פארברייגנגען' - ברבים בכלל, ובשבת או במוצאי שבת בפרט, היא אחת היסודות בדרכי החסידים והחסידות, ופתח ומבוא למצוה היסודית דאהבת ישראל.
רובא דרובא [=בדרך כלל], הנה בכל התוועדות הרי ראשי המדברים תובעים מאת המסובים שיטיבו הנהגותיהם ודרכיהם, שיקבעו עתים ללמוד דא"ח ושישמרו הקביעות, ואשר הלימוד יהיה על מנת ללמוד ולקיים.
- והנה כללות ענין ואופן התוכחה מבואר היטב ב[מאמר] ד"ה "ואם רוח המושל" (קונטרס למ"ד) אשר ראוי לכל אחד ואחד מאנ"ש ללמדו היטב אדעתא דנפשיה [=כדבר ה"נוגע" לעצמו] - אמנם הוכחה זו בעת ההתוועדות היא רק על דברים וענינים שאין בהם משום הלבנת פנים ולא כלום, כמו שהיה מאז ומקדם, אשר איש את רעהו הוכיחו באהבה ובחיבה גדולה.

## ליום כ'ה

עשרה ניגונים - מהם תנועות בלבד - מיוחסים לרבינו הזקן שהוא בעצמו חיברם.
המיוחסים לרבינו האמצעי, היינו שנתחברו בזמנו והיו מנגנים אותם לפניו, אבל לא שהוא מחברם. והיתה אצלו קבוצת אברכים מנגנים - וידועה בשם "דעם מיטעלען רבי'ס קאפעלע" [=מקהלתו של הרבי האמצעי] - ונחלקה לשני פלוגות: בעלי שיר - בפה, ובעלי זמרה - בכלים שונים.

## ליום כ'ו

הענין על פסוק "לעולם ה' דברך נצב בשמים" מביא רבנו הזקן (שער היחוד והאמונה פ"א, אגה"ק כ"ה) בשם הבעש"ט, הגם שיש ענין זה במדרש תהילים, וכמו שנתבאר גם ב"לקוטי-תורה" בד"ה "כי ביום הזה יכפר". וכוונה מיוחדת בזה, כי ביום שני היה המאמר "יהי רקיע" - שהוא ה'נצב בשמים' - וזה יהיה לזכרון עולם, כי ביום שני ח"י אלול נולד הבעש"ט.

## ליום כ'ז

התורה והמצוות מקיפות את חיי האדם מיום גיחו מבטן אמו עד עת פקודתו, ומעמידות אותו בקרן אורה בשכל בריא ובקנין מידות נעלות והנהגות ישרות לא רק בין אדם למקום אלא גם בין אדם לחבירו, כי המתנהג ע"פ התורה והוראות חז"ל הוא חי חיים מאושרים בגשם וברוח.

## ליום כ'ח

"אם בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם בעתם" ... לימוד התורה וקיום המצוות הם טבעת הקדושין שבהם קידש הקב"ה את ישראל להתחייב לזון אותם ולפרנסם.

## ליום כ'ט

מברכים ברכת הקשת, ולא כיש מפקפקים בזה.
לאחד מהבעלי-בתים של העיר מעזיבוש היה ריב עם בן עירו, ותוך כדי שהות במחיצת הבעש"ט בביהכ"נ, הוא צעק שהיה "קורע את יריבו כדג".
הבעש"ט צוה לתלמידיו לשלב ידיהם ביד חביריהם, ולהתייצב לידו בעינים עצומות.
הבעש"ט הניח ידיו הקדושות על כתפי שנים מתלמידיו, אלה שעמדו בסמוך. לפתע נזדעקו התלמידים מתוך אימה גדולה: הם ראו כיצד קורע הוא כדג את יריבו!
מכאן הוכחה גמורה, שמכל כח - תוצאה ופועל דבר: אם בלבוש חומרי, או רוחני, שאפשר לתופסו רק בחושים נעלים ועדינים יותר.

## ליום ל'

הלל: כופלין "הודו לה'" אחר כל אחד מהג' פסוקים "יאמר נא", וגם כשמתפללים ביחיד.
- ואברהם זקן גו' זבדיה ישמרני כו' - ג' פעמים.

# חשון

## ליום א'

במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוע הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מפסוק וירא ה' אל אברם גו'.
כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] אמר לאחד על יחידות: מאז שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה "לך לך מארצך גו'" וכתיב "ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה" - הותחל סוד הבירורים וע"פ גזירת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר על ידו מחכים לגאולתם.
הצדיקים שהם בעלי ראיה רואים באיזה מקום הבירורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם. ועמא דבר [פשוטי העם שבחוץ], הנה עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות

[הקב"ה] מסבב כמה עילות וסיבות שיבואו למקום ההוא, שם הוטלה עליהם העבודה בעבודת הבירורים.

## ליום ב'

משיחת אאמו"ר [הרש"ב] מוצאי ש"ק לך לך תרנ"א: בשנות נשיאותו הראשונות נהג רבינו הזקן לומר ברבים כי "יש לחיות עם הזמן". על-ידי אחיו המהרי"ל [יהודה לייב] גילו זקני החסידים שכוונת הרבי היא: שיש 'לחיות' עם פרשת השבוע ופרשת היום של הסדרה השבועית. לא רק ללמוד את פרשת השבוע בכל יום, אלא 'לחיות' עמה.

## ליום ג'

(המשך שיחה הנ"ל): "בראשית" היא פרשה שמחה, למרות שהסוף אינו "נעים" כל כך; "נח" - המבול, אך סוף-שבוע שמח: לידת אברהם אבינו; פרשת "לך" היא השבוע השמח באמת, בכל יום מימי השבוע 'חיים' עם אברהם אבינו, הראשון שמסר נפשו על פרסום אלוקות בעולם. ומסירות הנפש שלו הוריש אברהם אבינו בירושה לכל ישראל.

יום ד'

לימוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש, לא לבד בנפש הלומד, כי אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אויר הבית ההוא אויר תורה ויראת שמים.

## ליום ה'

ישראל נמשלו לכוכבים המתנוצצים בשמי רקיע, אשר לאורם לא יתעה גם ההולך במחשכי הלילה.

כל אחד מישראל, בין איש ובין אשה, יש בו די כוח מוסרי ורוחני, להשפיע להעמיד גם את מכריו ומיודעיו בקרן אורה.

## ליום ו'

כשרצה רבינו הזקן לברך את ר' יקותיאל ליעפלער בעשירות, אמר שאינו חפץ בזה, שלא תטרידו העשירות מלימוד החסידות והתעסקות בעבודה, וכשרצה לברכו באריכות ימים אמר: "אך לא בחיי-אכרים ש'עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו', לא רואים אלוקות ולא שומעים אלוקות".

## ליום ז'

הסדר לאחר מתן תורה הוא: הסרת ערלת הגוף, הלשון, הלב - מעשה דיבור מחשבה. אברהם אבינו שהיה קודם מתן-תורה הרי בתחילה הכיר את בוראו - מחשבה, אח"כ פירסם אלוקותו, - דיבור, ואח"כ מילה - מעשה.

## ליום ח'

'מצוה' לשון צוותא וחיבור, והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ב"ה, שהוא המצווה את הציווי ההוא. וזהו "שכר מצוה מצוה", דזה מה שנתחבר עם עצמות אוא"ס מצווה הציווי, זהו שכרו. ויובן במשל גשמי: איש פשוט ביותר יש לו ביטול פנימי אל החכמה ומעלת חכם, בביטול דהעדר תפיסת מקום לגמרי וכן גם בהרגש החכם הרי איש הפשוט אינו נכנס אצלו בגדר אנושי כלל - ואין זה דמבטלו ודוחה אותו, ח"ו, דזהו מידה רעה - ונחשב בעיניו שאין לו קשר של יחס עמו כלל. והיה כאשר החכם יצווה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר בשבילו, הנה בציווי זה נולד מציאותו של האיש הפשוט, הן לעצמו - שמרגיש מציאותו אשר הוא יכול לקיים מצות החכם ולו ציווה החכם לעשות דבר, והן בעיני החכם נחשב למציאות אשר אליו ידבר ויצווה, ולבד זאת הרי ציווי זה מאחד החכם הרם ונעלה עם ההאיש הפשוט ביותר, והנמשל מובן.
ומובן ג"כ אשר ביחס להנ"ל, אין הבדל כלל במה יהיה הציווי, אם דבר גדול ונעלה או קטן ופשוט.

## ליום ט'

בהיות אאמו"ר [הרש"ב] בן ד או ה שנים נכנס אל זקנו ה"צמח צדק" בש"ק פ' וירא והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה? ויענהו ה"צמח צדק": כשיהודי צדיק, בגיל תשעים ותשע שנים מחליט שעליו למול את עצמו - כדאי הוא שיתגלה אליו הקב"ה.

## ליום י'

הרבי (רבינו הזקן) היה מכנה את [עולם] ה'אצילות' - "למעלה". מספרים ש[בהתבטאות] בכתב, מרוב התרגשות, לא היה מסוגל לכתוב יותר מאשר "אצי'".

## ליום י'א

ב"תורה-אור" ד"ה "פתח אליהו" (פ' וירא) בסעיף המתחיל והנה הצמצום: "שבחי' עינים היא מקור בחי' כלים", צ"ל: "שהם בחי' עינים ומקור בחי' כלים". שם ד"ה "ארדה נא" בסעיף המתחיל והנה בזהר: "דפי' משוטטות".
לד"ה "פתח אליהו" ישנם הגהות מאאמו"ר [הרש"ב] שהתחיל לכתבם בחורף [ת]רנ"ב.

## ליום י'ב

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן - ונקראו אז בשם "וערטער" [=פתגמים]: "שמע ישראל" - יהודי שומע, [קולט, ש] "הוי' אלוקינו" - שכוחנו וחיותינו הם למעלה מהטבע, ואשר - "הוי' אחד".

## ליום י'ג

הבעש"ט היה לומד עם תלמידיו שיעור בגמרא. אופן הלימוד היה מתוך חריפות וגאונות גדולה, ולמדו את הרמב"ם, אלפס, רא"ש ושאר מפרשים מהראשונים שהשתייכו לגמרא הנלמדת. הבעש"ט היה מתרגם האת המילים לאידיש. כשלמדו מסכת ערכין והגיעו למארז"ל (טו, ב): "לשון תליתאי קטיל תליתאי", פירשו הבעש"ט: "לשון הרע קוטל כל השלושה: הממציא, המספר והמאזין; אך זהו בלבושים הרוחניים, שזה קשה יותר מרציחה בגשמיות"!

## ליום י'ד

"מה' מצעדי גבר כוננו" - לכל אחד מישראל יש לו תעודה רוחנית בחיים. והוא להתעסק בעבודת הבנין לעשות דירה לו ית'. וכל אחד באשר הוא ובכל מקום שהוא צריך להתענין בכל מאמצי כוחו לחפש בחפש מחופש למצוא איזה פרנסה רוחנית כמו שהוא מחפש אחר פרנסה גשמית. והוא לפי ש"דרכו - של הקב"ה - יחפץ", כדכתיב באברהם "כי ידעתיו גו' ושמרו דרך ה'", כי יש שני דרכים: דרך הטבע - בעיני בשר - והוא דרך אלוקים. תורה ומצוות הם דרך הוי' והוא המשכה שלמעלה מן הטבע בטבע, אשר בגלל זאת הנה הקב"ה משפיע לישראל למעלה מן הטבע - בטבע.

## ליום ט'ו

הנשמה ממתינה למעלה לזמן בו תזכה לרדת לתוך גוף, כי הנשמה חשה כמה מסוגלת לפעול בהיותה כאן למטה. היא מסוגלת להגיע ל"התענג על הוי'". אם-כן, למתי דוחים זאת?

## ליום ט'ז

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמידות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במידות - גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמצה ... ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות הוא הריקנות בראש; דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

## ליום י'ז

יש לשמור על הזמן, צריך לקבל עולה של תורה. כל זמן, כל יום שחולף, אינו יום בלבד אלא ענין בחיים; הימים חולפים כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) "יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'". אבא אמר בשם רבינו הזקן: יום של קייץ ולילה של חורף - שנה הוא.

## ליום י'ח

ב"תורה-אור" פ חיי שרה סוף ד"ה "להבין משארז"ל יפה שעה" יש טעות-הדפוס, וכך צ"ל: "ויהיה בבחי' ביטול (אבל עכשיו ... היינו בחי' איסר ועמ"ש לקמן בפי' אוסרי לגפן) שהוא בחי' חפץ וכתיב הודו ... תוך כ"ע, אבל תכלית-הכוונה".

## ליום י'ט

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות היא "שמע ישראל": "שמע" ר"ת 'שאו מרום עיניכם', ואומר 'מרום' ולא 'שמים' - 'מרום' הוא גבוה גבוה, להגיע [אל] למעלה מן השכל. וזה גופא - [יש] להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

## ליום כ'

יום הולדת את אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע - "שנת כתר"א" - כלשון ה"צמח צדק" נקרא על-שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.
בכל שנה ביום הולדתו היה אאמו"ר [הרש"ב] אומר דא"ח, אלא שהיה בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [=בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שיהיה בחסד וברחמים - והדבר ארך שבע שנים [עד שנת תרפ"ז - שנת המאסר והגאולה].

## ליום כ'א

עבודת התפילה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפועל המצוות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

## ליום כ'ב

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבינו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה - שלהי קייץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה.
"אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי". 'אנכי' מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו ית' בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שיעור 'עשיתי ארץ' הלזו הגשמית. 'ואדם עליה בראתי' - האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימט' תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא ב"פרדס" בשם ספר הבהיר: אמרה מידת החסד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי. כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלוקותו ית' בעולם הזה התחתון הוא למעלה במעלה ובמדריגה לגבי מידת החסד דאצילות. ואמרה מידת החסד לפני הקב"ה, הוא קנאת מידת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם [אבינו] ע"ה.

## ליום כ'ג

עשרים ושנים פעם עצרו את ה"צמח צדק" באסיפת הרבנים בפעטרבורג, תר"ג, בגלל התייצבותו נגד דרישת המלכות אודות שינויים בחינוך וכו'. שאלו השר: הרי זוהי מרידה

במלכות? השיבו ה"צמח צדק": מורד במלכות חייב מיתת הגוף, אך מורד במלכות שמים חייב במיתת הנפש! מה אם-כן מכריע?...

## ליום כ'ד

בענינים הגשמיים צריך להסתכל במי שהוא למטה ממנו, ולהורות להשי"ת כי טוב על חסדו אתו עמו.-
בענינים הרוחניים צריך להסתכל במי שהוא למעלה ממנו, ולהתחנן לה' שיתן לו דיעה טובה להתלמד ממנו וכוח ועוז שיוכל לעלות בעילוי.

## ליום כ'ה

ההשגחה העליונה מביאה כל אחד למקום מגוריו בגלל חיזוק היהדות והרבצת התורה.
כשחורשים וזורעים - צומח.

## ליום כ'ו

הדרך האמיתי הוא שצריכים לדעת מהות עצמו, בהכרה אמיתית בחסרונות עצמו ובמעלות
עצמו. וכאשר יודעים את החסרונות - לתקנם בעבודה בפועל, ולא לצאת ידי חובתו באנחות
בלבד.

## ליום כ'ז

ר' אייזיק הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [=והיה רגיל בפיהם]: "אהוב יהודי והשי"ת יאהב אותך; עשה טובה ליהודי והשי"ת ייטיב עמך; קרב יהודי והשי"ת יקרב אותך".

## ליום כ'ח

ענין ההשגחה פרטית הוא, דלא זו בלבד דכל פרטי תנועות הנבראים למיניהם הם בהשגחה פרטית, והיא היא חיות הנברא וקיומו, אלא עוד זאת דתנועת פרטית של נברא יש לה יחס כללי לכללות כוונת הבריאה ... דבצירוף ואיחוד כל הפעולות הפרטיות ... נשלמה כוונה העליונה בסוד הבריאה כולה.

ויתבונן האדם: ומה אם תנועת עשב באה בהשגחה פרטית ונוגעת להשלמת כוונת הבריאה, מין המדבר בכלל וישראל עם קרובו בפרט על אחת כמה וכמה.

## ליום כ'ט

מברכים ר"ח כסלו. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
עבודה הקדושה באמירת תהילים בציבור, אין די באר גודל הזכות של המשתתפים בזה, וגודל הנחת רוח של מעלה כמבואר בספרי קודש, ואפס קצהו בקונטרס תקנת אמירת תהילים ברבים (קובץ מכתבים,א), ואשריכם ישראל, ובגלל זאת תתברכו אתם נשיכם בניכם ובנותיכם, ה' עליהם יחיו, בבריאות נכונה ובפרנסה בהרחבה גדולה, ולרגליכם יוושעו כל עדת ישראל שי' במחנכם הטהור בתוך כלל אחינו בני ישראל, בהדרוש להם בגשם וברוח.

## כסלו

## ליום א'

היו זמנים אצל ר' יקותיאל ליעפלער (מחסידיו של אדמו"ר הזקן) שהיה מתפלל שחרית מנחה וערבית בזה אחר-זה, לא היה זמן להפסיק ביניהם.

## ליום ב'

אאזמו"ר [המהר"ש] ביאר פעם במאמר, הא דר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי [היה נותן פרוטה לעני ואח"כ מתפלל], כי הרי התפילה צריכה להיות בחיות, וע"י שנותנים צדקה לעני קודם התפילה ומחיים אותו, ניתוסף חיות הרבה בתפילה, ונענע בידו ממטה למעלה לרמז שהריבוי בהפלאה. - וכמה פעמים קודם התפילה היה אאמו"ר [הרש"ב] מחזר אחרי עני ליתן לו לאכול.

## ליום ג'

מההפרש בין הנהגת הבעש"ט להנהגת המגיד, כי הבעש"ט היה עסוק בנסיעות שונות, והמגיד ישב בביתו. עוד זאת: בימי נשיאות המגיד, כבר היה מפורסם ענין החסידות גם במרחקים, ע"י נסיעות החבריא קדישא, ורבים מ"בעלי-בתים" בינונים נתקשרו לתורת החסידות והיו נוסעים למעזריטש.

## ליום ד'

למים אחרונים נוטלים קצה האצבעות, ואחר כח מעבירים אותם, כשהם לחים עדיין, על השפתים.

## ליום ה'

"והנה סולם מוצב ארצה" - תפילה היא סולם ההתקשרות של הנשמה באלוקות. והגם שהוא מוצב ארצה, התחלת התפילה היא בהודאה לבד, אבל "וראשו מגיע השמימה", בבחי' ביטול עצמי, אבל בא לזה ע"י הקדמת ההשגה וההבנה בפסוקי דזמרה, ברכות קריאת-שמע וק"ש.

## ליום ו'

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: קריאת שמע שעל המטה היא, בזעיר אנפין [=בצורה מזערית], כהווידוי שבטרם צאת הנפש מהגוף. אלא שאז עוזבים לגמרי את היריד, תם המסחר של "היום לעשותם", ובקריאת שמע שעל המטה שבכל לילה עדיין נמצאים בעצומו של היריד, ועוד אפשר לפעול.

## ליום ז'

שלש חכמות הן: חכמת ביטול החומר, ע"י הוראת שיקוץ ותיעוב כל עיניני הגופניים והחומריים -חכמת המוסר.
חכמת הכרת מעלת הצורה והרוחני במידות ובמושכלות והוראת אופני הקירוב אליהם - חכמת החקירה.
חכמת הגברת הצורה על החומר, הוראה במעלת חומר מזוכך ובמעלת הצורה כשנקבעה בהחומרי, והתכללותם יחד מבלי אשר ימצא ראש וסוף, להיות כי נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, אל אחד בראם, ולכוונה אחת לגלות אור קדושת חביון עוזו ית' נבראו, ושניהם כאחד דוקא משלימים אותה השלימות, אשר עלה ברצונו ית' - חכמת התורת החסידות.

## ליום ח'

כשיתבונן האדם בגודל חסדי הבורא-ברוך-הוא, בכך שקטן שבקטנים כפי שהוא האדם, יכול להביא נחת-רוח גדול לגדול הגדולים - וכמ"ש "ולגדולתו אין חקר" - עליו תמיד להיות במצב-רוח מרומם ולעבוד עבודתו בלב ונפש חפצה.

## ליום ט'

יום הולדת את אדמו"ר האמצעי – תקל"ד - ויום הסתלקותו - תקפ"ח. ומנוחתו כבוד [=קבורתו] בניעזשין.

ט בכסלו תקנ"ד אמר רבינו הזקן מאמר - והוא חלק פרק נ"ג מספר של בינונים (תניא) המדבר על בית ראשון. למחרתו אמר חסידות עוד הפעם – סיום פרק הנ"ל עד גמירא [=סופו]. כי המאמרים מר"ה תק"ן עד י כסלו תקנ"ד (אשר בהם נכללו לקוטי עצות משנים הקודמות) מהם נסדרו נ"ג פרקי ספר של בינונים.

## ליום י'

אדמו"ר האמצעי יצא לחירות - תקפ"ז - ממאסרו בעיר וויטעפסק. בחול-המועד סוכות נודע אשר הלשינו את אדמו"ר האמצעי. ביום א' פ' נח כח תשרי נסע בלוית פקידים מליובאוויטש, בצהרים בא לדאבראמיסל, אמר שם דא"ח "מים רבים גו'", יום ב' נסע משם עד ליאזנא, אמר שם דא"ח "רשפיה רשפי גו'", יום ג' נסע משם לוויטעפסק, וישב שם תפוס עד יום א' וישלח י כסלו.

## ליום י'א

מהגהות אאמו"ר [הרש"ב] על הסידור "סדר התפילה" (עם הדא"ח): ח"א ד"ה ברוך עושה בראשית (צט, א) "משא"כ בחי' רדל"א, ניתקן "ומעתה יובן פי' וענין בחי' רדל"א.
ח"ב ד"ה עד הגל (פח, ד): "לרבנן והלכה-כר"י שבירך", ניתקן "לרבנן אם בירך".
שם: "דעת ר"י וכן האמת" העביר קולמוס על "וכן האמת".
שם (פט, א): "התהו דנקודים" ניתקן "התהו דעקודים".

## ליום י'ב

ברכת "שפטרני" [שמברך האב על בן הנכנס לעול מצוות] מברכים בלא שם ומלכות, ומברכים אותה גם ביום ב', ה', בר"ח, ולאו דוקא בשבת.

מקובל בידינו בשם מורינו הבעש"ט: כששומעים דבר לא טוב על אחד מישראל, גם אם אין מכירים אותו, צריך להצטער צער רב, כי אחד מהם הוא בודאי לא טוב: אם אמת הדבר שמספרים על פלוני, הלא הוא לא טוב, ואם אינו אמת הלא המספר נמצא במצב לא טוב.

## ליום י'ג

אמר אאמו"ר [הרש"ב]: חסידות משנה את המציאות ומגלה את המהות. והמהות של האיש הישראלי אין להעריך ולשער, כי הוא חלק מן העצם, והתופס במקצתו כאילו תופס בכולו, וכשם שהעצם אין לו שיעור כך החלק אין לו שיעור, על דרך [מה שמצינו בהלכה, לגבי מין הציצית שעליו להיות ממין הכנף (כיון ש'תופס במקצתו תופס בכולו'), שדרשו חכמינו:] "הכנף - מין כנף". אין זה אלא שעצמות ברא נשמה שתהיה נברא - וחסידות מגלה את המהות.

## ליום י'ד

מברכין ברכת המזון בכוס של ברכה, אף שאין עשרה. הכוס - על כף היד והאצבעות זקופות. אוחז הכוס מאמירת "רבותי מיר וועלען בענטשען" [=רבותי נברך] עד אחרי סיום ברכה שלישית, שאז מעמידו על השולחן.

באחת משיחותיו ביאר אאמו"ר [הרש"ב] ותוכן דבריו: יש צדיק, ישר, תמים, חסיד. צדיק - על שם קיום מצוות עשה - ממשיך גילויים דסדר ההשתלשלות. ישר - ע"ש קיום [מצוות] לא תעשה - גילויים למעלה מסדר ההשתלשלות. תמים - הערנסקייט [=רצינות] - גילויים ד"טעם עצו ופריו שוים", התחברות סוכ"ע וממכ"ע. למעלה מכולם - חסיד, ויש בזה ג' מדרגות: א) שעניני העולם אינם מטרידים ומבלבלים אותו; כל אחד ואחד יכול להגיע לזה וכאו"א מחוייב להגיע לזה. ב) שכל עניניו הם אלוקות. ואף ש"לא רחוקה היא ממך גו'", מכל מקום אין זה שייך לכאו"א. ג) מ"ש ב"תיקוני זהר": "איזהו חסיד המתחסד עם קונו - עם קן דיליה", ופירש בספר של בינונים [=התניא] שזהו ליחדא קוב"ה ושכינתיה בתחתונים ולא לרוות נפשו הצמאה בלבד.

## ליום ט'ו

ב"תורה-אור" ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה".

רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעש"ט) אומר שזקוקים למסירות נפש על אהבת ישראל, אפילו עבור יהודי שאף פעם לא ראו.

## ליום ט'ז

יסוד עיקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המוח השליט על הלב בתולדתו, ישעבד את הלב לעבודת השי"ת, מתוך השכלה הבנה והעמקת הדעת בגדולת בורא העולם ב"ה.

## ליום י'ז

חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהכיר את מי שאמר והיה העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מידה שבלב המחוייבת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שיעורא דיליה יכול לגשת אל הקודש לעבוד את הוי' במוחו ולבו.

## ליום י'ח

במנחה אין אומרים תחנון.

ה"צמח צדק" כותב: אהבה דבחינת "[מי לי בשמים] ועמך לא חפצתי [בארץ]" (היינו) שלא לחפוץ שום דבר זולתו ית', ולא אפילו "שמים וארץ" שהם גן-עדן עליון ותחתון, כי רק ביו"ד נברא כו'; אלא תהיה האהבה רק לו ית' לבד, דהיינו למהותו ועצמותו ית' ממש.

וכך היה נשמע הלשון ממורי ורבי נ"ע (רבינו הזקן) בדביקותו, שהיה אומר בזה הלשון: "איך וויל זע גאר ניסט, איך וויל ניט דיין ג"ע איך וויל ניט דיין עוה"ב איך וויל מער ניט אז דיך אליין". [=איני חפץ במאומה; איני רוצה בגן-העדן שלך, איני רוצה בעולם-הבא שלך - כי אם אותך לבד"]

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות

תכתבו ותחתמו.

## ליום י'ט

אין הש"ץ מתעטף בטלית למנחה או למעריב, לא בשבת ויו"ט ולא בר"ה.

הילולא [יום הסתלקותו] של המגיד - ממעזריטש - ג' וישב, תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנאפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחירות ממאסרו הראשון - יט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב.

ממכתב רבינו הזקן: ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ד' לנו יום יט כסלו, יום ג' שהוכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבינו הקדוש נ"ע, וכשקריתי בס' תהילים בפסוק 'פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום מד' שלום. יום התוועדות וקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח ברבים, וחיזוק דרכי החסידים באהבת רעים.
נוהגים לסדר חלוקת הש"ס, וע"פ הסדר המבואר באגה"ק ד"ה "הוכח תוכיח". בליובאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלוקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבינו הזקן - מפני אפס הפנאי ביט כסלו.

## ליום כ'

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא. וכולל:
חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.
אגרת התשובה - מהדורא קמא - נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא - נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו.
אגרת הקודש - בפעם הראשונה - שקלאוו תקע"ד. הוצאה מתוקנת של כל ד' החלקים - ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

## ליום כ'א

יש לשנן משניות בעל-פה כל חד לפום שיעורי' דילי' [כל אחד כפי ערכו], ולחזור עליהם בעת ההליכה ברחוב - בכך נזכה לקבל פני המשיח.
חסידים חייבים בלימוד החסידות: חסידים סתם - יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים - שעה אחת בכל יום.

## ליום כ'ב

מתקנות כ"ק אדמו"ר שליט"א [הריי"צ נ"ע]: לאמר בכל בוקר אחר התפילה - וגם בשבת ויו"ט ר"ה ויוהכ"פ - תהלים, כפי שנחלק לימי החודש, ואחר אמירה בעשרה - קדיש-יתום.
בחודש של כט יום אומרים ביום כט השיעור דשני הימים.

## ליום כ'ג

משיחות אאזמו"ר [מהר"ש] - אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. על השבת נאמר בזהר "דמני' [=ממנו] מתברכין כולהו יומין". "כולהו יומין" - הם כל ששת ימי השבוע, אותם בירך הקב"ה בברכה כללית "וברכך ה' אלוקיך בכל אשר תעשה", הנה ברכת השבת מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת מתחילה מיום ד' - כשמורה הדרך והמכוון הוא ה"לכו נרננה הקטן" שהוא בן ג' פסוקים [אותו אומרים בשיר של יום הרביעי בתפילת שחרית].

## ליום כ'ד

**המשך** . ביאור ג' הפסוקים - לכו נרננה - ע"פ מדה ממוצעת, מדת כל אדם: ביום רביעי, כשאדם מתחיל לחשוב מנין יקח לצרכי השבת, הן במשמעותם הפשוטה, והן באיזה תוכן ימולא השבת על-ידו - שהרי כל יהודי הוא בשבת אדם אחר לגמרי - נקלעים למצב רוח של "מרה שחורה", ועל כך העצה: "לכו נרננה" בטחון. כשמגיע יום חמישי, השבת קרובה יותר ועדיין עומדים חסרי-כול, כשהמצב בו שרויים אינו "מרנין" - ברור שיש לעשות משהו; אזי, כשיושבים בליל שישי [הלילה שביו יום חמישי לשישי] ולומדים חסידות – או אז מורגש בנפשו ביום שישי [תוכנם של הפסוקים הבאים בהמשך -] ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ומתוך תכנים אלו - עושה יהודי את השבת.
במנחה אין אומרים תחנון.

## ליום כ'ה

אאמו"ר [הרש"ב] היה מדליק נרות חנוכה בין מנחה למעריב, ולא היה מדייק בפתח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" - אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה - לבד מועש"ק שלא היה מתעכב חצי שעה -. מדייק שידלקו הנרות חמישים מינוט [=דקות] לכל הפחות.
מנחה, נר חנוכה, נר שבת.

## ליום כ'ו

מברכים ר"ח טבת. אמירת כל התהלים בהשכמה.
יום התוועדות. טל ומטר. נר חנוכה אחר הבדלה וקודם אמירת ויתן לך. בביהכ"נ נ"ח קודם הבדלה.

ביום שבת קודש שמברכים החודש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש לביהכ"נ להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מובן לכל, ואח"כ תפלה. מועד התוועדות כפי הזמן שיגבילו, מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.
אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש-יתום. ואם יש חיוב - יארצייט או אבל - אומרים קדיש-יתום אחר כל ספר.

## ליום כ'ז

במאסר השני של רבינו הזקן - בשנת תקס"א - לא ישב בתפיסא ומאסר כבד כבראשונה. אבל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עיקר ההלשנה היתה על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד. היה תפוס "בטיינע סאווטע". יום שיצא לחרות: נר ג דחנוכה.

## ליום כ'ח

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנוכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התוועדות] עם בני הבית, והיו באים גם כלותיו, ונקרא "לאטקעס-אווענט" [="ערב לביבות"]. וכן היה אצל רבינו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הסיפורים שהיו הרביים [=האדמורי"ם] מספרים בסעודה זו, היו סיפורים אשר בכל חנוכה היו משוחחים אודותם, אף שכבר דיברו מזה בשנה העברה.
אאמו"ר [הרש"ב] היה נותן דמי חנוכה בליל נר הרביעי או החמישי.

## ליום כ'ט

חטאי היהודים (בזמן היונים) היו: ההתידדות עם היוונים, לימוד תרבותם, חילול שבת ומועד, אכילת טריפות ואי שמירת הטהרה היהודית. מכת-העונש היתה בחורבנו הרוחני של בית המקדש, הריגה ושעבוד בגלות. על-ידי תשובה ומסירות נפש באה ישועת הפלא האלוקית הגדולה - נס חנוכה.

# טבת

## ליום א'

נוהגים אשר היחיד מברך - בהלל - תחלה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל.
הנוסח שאומרים הוא יהללוך ה' אלוקינו כל מעשיך, בהשמטת תיבת "על". כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל השיעורים לומדים אחר סיום כל התפילה.

## ליום ב'

מלחמת היוונים היתה "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" וכמאמר (ב"ר פט"ז) "כתבו כו' שאין לכם חלק באלוקי ישראל". כל המלחמה היתה נגד אלוקות: שילמדו תורה, שיקיימו מצוות המשפטים והעדות, רק שלא להזכיר שהיא תורת ה' ושהמצוות הם חוקי רצונו ית'; שלא להזכיר בתורה ובמצוות ענין האלוקות.

## ליום ג'

ב"תורה אור" בד"ה 'ת"ר מצות נר חנוכה' "כי אין כדאי כל הדינים",צ"ל: "כי כדאי כל הדינים".
שם ביאור לד"ה 'רני ושמחי' סעיף המתחיל 'ועתה נבוא' "שהוא פנימית א"א", צ"ל; "שהיא פנימית א"ס".

## ליום ד'

נשיאי חב"ד נהגו 'להעביר' ["שנים מקרא ואחד תרגום"] פרשה או שתים ביום חמישי בערב, אור ליום שישי; ביום שישי אחר חצות היו שוב מתחילים להעביר את כל הסדרה מתחילתה עם ההפטורה; שבת בבוקר לפני התפילה נהגו שוב להעביר משביעי.
כשחלו שתי הפטורות: את הפטורת הסדרה היו אומרים ביום שישי, והאחרת (של שבת-ראש-חודש, "מחר חודש" וכו' ) - בשבת.
החלומות הטובים בעניני תורה שמודיעים בחלום, באים על פי הרוב ע"י שקידה גדולה בתורה ביום. דכאשר עוסק בתורה בשקידה גדולה, או עוסק בעבודה שבלב ביגיעה עצומה, הנה כאשר בלילה נשמתו עולה למעלה ושואבת לה חיים מחיי דלעילא [=מהחיים העליונים] כמבואר בזהר - הנה אז מודיעים לו חידושי תורה בגליא שבתורה או בפנימיות התורה, איש איש כפי שקידת עבודתו בעבודת היום.

## ליום ה'

[אמרו חז"ל: "תלמוד תורה גדול ממעשה - שמביא לידי מעשה". ובספרי חסידות חב"ד נתחדש שלעתיד לבא יהיה המעשה גדול מהתלמוד. והביאור:]
בביאת המשיח יראו את מעלתן של הודאה ותמימות, שהכל מאמינים באמונה טהורה בהקב"ה, בתורתו ומצוותיו. תלמוד - הבנה, ההבנה הנעלית ביותר הינה מוגבלת; אך הודאה - אמונה - הוא רגש בלתי מוגבל. מלך המשיח יוכיח ויבאר את ה"מעשה גדול" של התמימות - עבודה לבבית-רציונית.

## ליום ו'

כתיב "דע את אלוקי אביך ועבדהו בלב שלם", כי כל ענין ידיעה והשגה, אפילו בענינים היותר עמוקים, צריך לבוא ב"עבודה", היינו: פעולת דבר בבירור וזיכוך המידות והתקשרות פנימית הנקרא בלשון החסידות 'עבודה'.

## ליום ז'

השיעור להפטר מ"חבוט הקבר" [=עונש שניתן לאחר המות על חטאים מסוימים] הוא, שחלק שישי מהמעת-לעת יאמר אותיות התורה, תהלים כו'. לזכות לזיכוך הנפש, להפטר מ"כף הקלע" [=טילטולים רוחניים המייסרים את הנפש] הוא, ע"י חזרה כל היום, כמה שיש ביכולתו, משניות תניא תהלים, בעל פה.

## ליום ח'

ה"צמח צדק" ציוה את כל המלמדים שלמדו עם נכדיו הקטנים, אשר, מלבד לימודים הרגילים, ילמדו עמהם פירוש המלות (פי' הפשוט) של סדר התפלה. ופעם בחודש היו באים אל ה"צמח צדק" להבחן בזה.

## ליום ט'

נוהגין בנוסח 'עלינו' לומר: "שהם משתחוים להבל ולריק", - וגם בתפילת מוסף דר"ה אומרים כן - ומדייקים שלא לומר "ומתפללים כו'". הרקיקה היא אחר האמירה. טעם הרקיקה, כי מדיבור מתהווה רוק, ואין רוצים ליהנות מרוק זה.

## ליום י'

תענית סליחות, אבינו מלכנו.
מענה ה"צמח צדק" על יחידות: כתיב "יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו גו'". 'און' הוא מלשון און בחולם, שפירושו כח ועוז. וכשם ד"יעזוב רשע דרכו' זהו דבר המוכרח, אשר בלא תשובה אי אפשר לגשת אל הקודש - הנה כמו כן צריך האיש-און, כלומר איש החזק בדעת עצמו, לעזוב מחשבותיו; ולא יאמר "אני אומר כך", "אני סובר כך" - כי כל "אני" ומציאות הוא מקור הרע וגורם פירוד לבבות.

## ליום י'א

חיי האדם תלויים באויר שמסביבו. בלי אויר אי אפשר, ולפי סוג האויר שנושמים - כך הם החיים. כאשר חיים באויר של תורה ומצוות - אלו חיים בריאים; כאשר חיים באויר של כפירה - הרי אלו חיים בלתי-בריאים עם נטיה מתמדת לחלות במחלות מדבקות. הרפואה הכללית-בסיסית הראשונה לכך היא לטהר את האויר. המשימה של טיהור האויר רובצת על יודעי ספר ויודעי תורה. טהרת האויר היא על-ידי אותיות התורה. כשנמצאים בחנות, הולכים ברחוב, נוסעים ברכבת - ואומרים אותיות של תורה, מטהרים בכך את האויר. על כל אחד מיודעי ספר ויודעי תורה לזכור כלשהו בעל-פה: חומש, תהלים, משניות, תניא - כך שבכל הזדמנות ובכל מקום יוכל לחשוב ולומר האותיות הקדושות שבתורה.

## ליום י'ב

בשנת תרמ"ח נבחר אאמו"ר [הרש"ב] לגבאי דחברה קדישא. וכפי המנהג, הובילו אותו בשמחת-תורה בלוית עם רב לביהכ"נ. אמר אז המאמר "אין הקב"ה בא בטרוניא". וסיום דבריו: גם האנשים בעלי-מוחין הנמצאים עתה, צריכים להניח שכלם ולא לילך אחרי הטעם ודעת, כי יכולים להטות ע"פ שכלם כו' עד כי ח"ו מרה תהיה באחרונה כו', וזהו העיקר בזמן הזה בעקבות המשיח, שלא לילך אחר השכל וטעם ודעת, כי אם לקיים התורה והמצוות בתמימות ואמונה פשוטה באלוקי ישראל.

## ליום י'ג

כשמעמידים פנס - מתקבצים החפצים באור, כי "אור ממשיך" - אור מושך אליו.

## ליום י'ד

הסבא משפאלע - השפאלער זיידע - היה איש נלהב מאד, ביתר שאת ויתר עז על שאר חבריו תלמידי המגיד. בביקורו בליאדי אצל רבינו הזקן - שנת תקס"ט או תק"ע - סיפר, אשר בהיותו בן שלש שנים ראה את הבעש"ט "והניח ידו הקדושה על ליבי, ומאז "חם" לי".
תנועת צדיק, ומכל שכן ראיה או שמיעת קול, צריך לפעול שלא ישכח לעד.

## ליום ט'ו

"תורה-אור" ד"ה "אוסרי" סעיף המתחיל 'והנה זהו', צ"ל: "והעלאת ניצוצות שנפלו אפילו הבהמות יתעלו כמו שהי' בתחילת".
הסכת ושמע ישראל, העת הזאת היא מועד הגאולה על ידי משיח צדקנו, והיסורים הבאים עלינו הם חבלי משיח, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. אל תאמינו לנביאי השקר המבטיחים לכם ישועות ונחמות אחרי כלות המלחמה, זכרו דבר ה' (ירמיה יז, ה) "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו". "שובה ישראל עד ה' אלקיך", והכן עצמך ובני ביתך לקבל פני משיח צדקנו הבא בקרוב ממש.

## ליום ט'ז

ה"צמח צדק" אמר לר' הענדל ביחידות: "זוהר" מרומם הנפש, מדרש מעורר הלב, ותהלים בדמעות - מדיח את הכלי.

## ליום י'ז

מה שנוהגים שלא ללמוד בניתל, שמעתי מאאמו"ר [הרש"ב] הטעם, שהוא כדי שלא להוסיף חיות.
פעם אמר לי אאמו"ר: את המתמידים ש"שמונה השעות" [מסדר הלימוד בישיבה] ,נוגע, להם בנפש - אינני מחבב.
והוא [המנהג שלא ללמוד] - רק עד חצות לילה.

## ליום י'ח

גם העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק.
באמירת ויהי נועם במוצש"ק כופלים פסוק אורך ימים גו', אבל לא בתפלת שחרית.

בהיות ה"צמח צדק" ילד ולמד את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו מורו - על פי פירוש בעל-הטורים - יעקב אבינו חי את שבע-עשרה השנים הטובות ביותר במצרים. כשבא הביתה מה'חדר' שאל את זקנו האדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות, יהיו מבחר שנות חייו - יז שנה שגר בארץ מצרים 'ערות הארץ'?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש - מובא ברש"י - א"ר נחמיה: להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה". 'להורות לפניו גשנה', על ידי לימוד תורה [="להורות לפניו" אזי - "גשנה" 'ניגשים'] מתקרבים לקב"ה, באופן שגם במצרים הוא בבחי' "ויחי"-בחיות.

## ליום י'ט

ביו חסידי חב"ד מקובלת מדור דור תקנתו של אדמו"ר הזקן, ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירש"י מסדרת [=פרשת] השבוע. כך נהגו גם רבותינו נשיאי חסידי חב"ד.

## ליום כ'

אדמו"ר האמצעי ענה לאחד ביחידות: כאשר משוחח האחד עם זולתו בעניני עבודת ה', ולומדים יחד - הרי זה מצב של שתי "נפש-אלוקית" נגד "נפש-טבעית" אחת.

## ליום כ'א

(כ"ק אדמו"ר שליט"א [הריי"צ נ"ע] פגע בנושא דליים מלאים מים. ויאמר:) כשרואים מים - על כך אומר הבעש"ט: כשרואים מים יש לאמר שהבעש"ט אומר שזהו סימן ברכה.

## ליום כ'ב

הכרזת אאמו"ר [הרש"ב] באחת ההתוועדויות: כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה מדאורייתא על כל יהודי, מבלי הבדל אם הוא גדול בתורה, או איש פשוט - כך חוב גמור על כל יהודי להקדיש כחצי שעה מחשבה בכל יום אודות חנוך בניו, ולעשות ככל שבכוחו, ויותר מכפי כוחותיו, לדאוג ולפעול על בניו שילכו בדרך שבה מדריכים אותם.

## ליום כ'ג

"תורה-אור" ד"ה "מי שם פה" סעיף המתחיל 'והנמשל יובן': "כי יש בחי' מעלה", צ"ל: "וכן יש מעלה".

באנחות לבד לא נושע. האנחה היא רק כפת המנעול לפתוח את הלב ולפקוח את העינים שלא לשבת בחבוק ידים, רק לסדר עבודה ופועל, איש באשר יוכל לפעול ולעשות בתעמולה לחיזוק התורה, הרבצת התורה ושמירת המצוות, זה בכתבו וזה בנאומו וזה בכספו.

## ליום כ'ד

הסתלקות אדמו"ר הזקן בכפר פיענע במוצאי ש"ק פ' שמות תקע"ג. ומנוחתו כבוד [=קבורתו] בעיר האדיץ.
אאזמור [מהר"ש] שאל את ה"צמח צדק": מה "רצה" [=התכוון] הסבא ב'דרכי החסידות', ומה "רצה" בחסידות? ויענהו ה"צמח צדק": "דרכי החסידות" הן - שהחסידים כולם יהיו כמשפחה אחת, ע"פ תורה באהבה. "חסידות" היא חיות; - להזרים חיות ולהאיר את הכול, כולל את ה'לא-טוב'; להכיר את מצב הרע בנפשו כדי לתקנו.

## ליום כ'ה

מברכים ר"ח שבט, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התוועדות.
משיחות אאמו"ר [הרש"ב]: יציאת מצרים היא היציאה ממיצרים וגבולים; והחסידות היא - כדי לצאת מהמיצרים והגבולים של העולם.
אך קיים הבדל: יציאת מצרים היא בתנועה של שבירה ועזיבה, לכן ברחו ממצרים; יצי"מ של חסידות היא בירור ותיקון - יציאה ממיצרי וגבולות העולם. להסיר את המיצר והגבול ולחוש את האמת, שהעולם הוא טוב באמיתתו, מפני שזהו רצונו ית'. וזה - על ידי עבודת החסידות.

## ליום כ'ו

בברכת "ולמלשינים" מפסיקים קצת בין [תיבת] "ותמגר" לתיבת "ותכניע", מתאים להכוונה, אשר "תעקר ותשבר ותמגר" הם ג' קליפות [הטמאות] שצריכים העברה [=הכחדה] לגמרי, "ותכניע" - נגד קליפת 'נוגה' שצריכה הכנעה [בלבד] ויש בה בירור.

## ליום כ'ז

רבינו הזקן אמר: גשמיות של יהודים היא רוחניות. הקב"ה נותן לנו גשמיות כדי שממנה ניצור רוחניות. לעתים, כאשר אין הדבר כן, יש לתת לקב"ה ולו מנחת עני והוא נותן בשפע.

## ליום כ'ח

בספר החקירה ("דרך אמונה") לה"צמח צדק" הנדפס - חסרים הרבה הגהות. הצ"צ חברו ביחס עם נסיעותיו לפעטרבורג [=מקום בירת הממשלה הרוסית] ששם היה צריך לענות על כמה שאלות בענינים אלו.

## ליום כ'ט

"אנן פועלי דיממא אנן" [=אנו פועלי יום אנו]. יום הוא אור; עבודתנו היא עבודת האור, להאיר העולם באור תורה. ומלבד כי צריכים לעמוד במעמד ומצב טוב, בעז"ה, בעצמו - להיות בעצמו כפי שצריך - הנה כל העבודה היא לזכות להעמיד תלמידים, אנשים יסודיים, אשר יהיו מסורים בלבם ודעתם אל הכוונה הפנימית. שאינו מספיק לימוד תורה הנגלית וחיבוב הקודש בשמירת המצוות, כי אם צריכים גם עבודה שבלב.

## שבט

## ליום א'

[מנהג] אמירת תהילים האמור (בכל יום אחר התפלה) אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנ"ש שי' או מתפללי נוסח אשכנז או נוסח פולין, ד' עליהם יחיו. ומצד אהבת ישראל ... ובפרט לגודל הענין של אמירת תהלים בציבור וכוונתה הפנימית, הנוגע לכלל ישראל ממש בגשמיות, בבני חיי ומזונא, וברוחניות ... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות אשר יוקבע בכל בית-הכנסת, מאיזה נוסח שיהיה.

## ליום ב'

אאמו"ר [הרש"ב] סיפר: הדרוש "וארא גו' ושמי ד' גו'" המדבר בענין כי לא ידח ממנו נדח (אינו הנדפס ב"תורה אור"), קנה לו שם "דער פרומער וארא" [="וארא הצדקני"], והיה רגיל רבינו הזקן לחזור אותו אחת לשלש שנים, ובכל פעם ופעם כמעט שהיה אומר אותו כלשונו. ואמר ה"צמח צדק": בכל פעם היה זה אור חדש. והגיב אבא: ה'אור' שווה הוא תמיד, אך 'מאור' הוא בכל פעם כדבר חדש.

## ליום ג'

"תורה אור" נדפס לראשונה בשנת תקצ"ז בקאפוסט (בלי ההוספות). ה"צמח צדק" במכתבו מיום ג שבט תקצ"ז כותב: ספר תורה אור הנדפס עתה ... בו מאמרים רוב הדרושים שמשנת תקנ"ו עד סוף תקע"ב, אשר הרבה מהם שם רבינו ז"ל [אדמור הזקן] בעצמו עין עיונו עליהם והגיהם, והסכימה דעתו הקדושה להביאם לבית הדפוס. והספר כולל שני חלקים, חלק הראשון על שני חומשי התורה וחנוכה ופורים, גם כמה דרושים לחג השבועות זמן מתן תורה בפ' יתרו, וקצת לפסח בפ' ויקהל. וחלק השני, אם-ירצה-ה', על ג' חומשי התורה ושיר השירים ומועדים ור"ה ויוכ"פ ... ושם המחבר נאה לו: 'שניאור'; כמו [שמצינו ענין זה:] "ואהבת" [בגמטריא:] ב' פעמים אור ... עכ"ל. לא הספיקו להדפיס רק חלק הראשון, כי ע"י מלשינות סגרה הממשלה כמה מבתי הדפוס העבריים ברוסיה, ובינהם גם בית הדפוס בקאפוסט אשר שם הדפיסו ה"תורה-אור". בשנת תר"ח נדפס ח"ב בזיטאמיר ובשינוי השם: "לקוטי תורה".

## ליום ד'

"מצרים" הוא לשון מיצר וגבול. גלות מצרים ברוחניות הוא מה שנפש הבהמית מגבלת ומסתרת על הנפש האלוקית, עד שנפה"א מתצמצמת כל כך שנעשה בקטנות והעלם. ויציאת מצרים היא הסרת המיצר והגבול, והיינו דהשכל שבמוח מאיר בלב במדות טובות בפועל ממש.

## ליום ה'

על אדם להרבות באמירת אותיות התורה (לומר תהילים, לשנן משניות) - מתי והיכן שיכול, בכדי לחזק את קיום העולם, בכדי להציל את עצמו מחיבוט הקבר וכף-הקלע [=עונשים שלאחר המיתה], ולזכות לכל הגילויים הנעלים ביותר.

## ליום ו'

אאמו"ר [הרש"ב] כותב ששמע בשם רבינו הזקן, שכל המחברים עד הט"ז והש"ך, והם בכלל, עשו החיבורים שלהם ברוח-הקודש, וענין רוח-הקודש איתא ב"קרבן בעדה" סוף פ"ג דשקלים שזהו שמגלים לו רזי תורה, שזהו מבחי' העלם דחכמה.

## ליום ז'

בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר - סידר לו לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בין שנים עשר נזדמן שלמד ברבים הל' קידוש החודש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

## ליום ח'

בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השי"ת אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אימוץ, לחזק כל עניני הדת בהידור מצוה, ולשמור את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצוות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

## ליום ט'

כשסיים אאמו:ר [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית אמר מאמר דא"ח, ותוכנו: מהו הדרן. בשנת האבילות אחרי אמו סיים אאמו"ר ששה סדרי משנה לסוף י"א חדש, וליום [השנה =] היא"צ - כל הש"ס.

## ליום י'

"תורה-אור" ד"ה "למען תהיה" סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות", צ"ל: "לא ישבות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (מרת רבקה נ"ע) [אשת אדמו"ר מהר"ש] בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א - חלתה, וציווה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה. אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: על יהודי להיות בריא ובעל כח. נאמר על המצוות "וחי בהם", שפירושו: וחי - בהם יש להחדיר חיות במצוות. כדי שתתאפשר החדרת החיות במצוות, בהכרח להיות בעל-כח ולהיות בשמחה. וסיים: אל לך לקיים את הבקרים על לב ריקן - עדיפה אכילה כהכנה לתפילה, מאשר תפילה כהכנה לאכילה. ובירכה באריכות ימים (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אאמו"ר [הרש"ב] לאחר יחידות, והוסיף: יש לעשות זאת בשמחה!

## ליום י'א

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת קודם לנטילת ידים, אפילו בידים טמאות - מפני שכל הטומאות שבעולם אין בכוחם לטמא ה"מודה אני" של יהודי, אפשר שחסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נשאר בשלמותו.

## ליום י'ב

השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב, ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל - למורה דרך בחיים של עבודה ופועל.

## ליום י'ג

יא"צ [=יום השנה] - ביום המיתה אפילו בשנה ראשונה, ואפילו כשיום הקבורה רחוק מיום המיתה.

מענה ה"צמח צדק" לאאזמו"ר [מהר"ש] בהיותו כבן שבע: החסד ויתרון המעלה אשר האלוקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה זקופה הוא, דהגם שהולך על הארץ, מכל מקום הוא רואה את השמים, לא כן בהולך על ארבע דאינו רואה אלא את הארץ.

## ליום י'ד

במנחה אין אומרים תחנון.

אצל כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, הרי שמלבד הענין של התעוררות רחמים על המקושרים - היתה עבודה של הזכרת המקושרים בינו לבין עצמו, ולהתבונן בענין אהבתם והתקשרותם, כמים הפנים, שזה מעורר את כוחותיו הפנימיים של זה שמתבוננים אודותיו, כפי שרואים במוחש שכאשר מביטים בחזקה על אדם, נאלץ הוא להחזיר מבט, כי הבטה פנימית מעוררת עצם הנפש - וכך גם בכח המחשבה.

## ליום ט'ו

אין אומרים תחנון.

כשנגשו להדפיס חלק שני של ה"תורה אור" - כבר נודע להחסידים, אשר ישנם הגהות וביאורים מה"צמח צדק" על המאמרים. ויפצירו בהצ"צ אשר ידפיסם עם המאמרים, וימאן הצ"צ. ויחלום חלום אשר זקנו אדמו"ר הזקן בא לבקרו ומבקשו להדפיסם, מ"מ

העלים הדבר, עד אשר גם שלשה מבניו חלמו החלום הזה ויספרו לאביהם, ואז הסכים להדפיס גם הגהותיו וביאוריו לחלק השני, ויקראו לו בשם "לקוטי תורה".

## ליום ט'ז

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: בין קרירות לכפירה מבדילה מחיצה דקה בלבד. נאמר: "כי ה' אלוקיך אש אוכלה הוא". אלוקות היא שלהבת אש; על לימוד ותפלה להיות מתוך התלהבות הלב ש"כל עצמותי תאמרנה" את דברי ה' בתורה ותפלה.

## ליום י'ז

עומדין בעת קריאת השירה.
המנהג לאכול דייסה שחורה.
שבת בשלח שנת תרכ"א אמר ה"צמח צדק" המאמר 'ראו כי ה'' הנדפס ב"לקוטי-תורה". וסיפר אח"כ לבנו אאזמו"ר [מהר"ש]: שבת בשלח שנת תקס"ה אמר אאזמו"ר [אדמו"ר הזקן] זה המאמר. אח"כ קרא אותי וסיפר לי, אשר בשנת תקכ"ט בהיותו במעזריטש, קרא אותו הרב המגיד לחדרו ואמר לו: שבת בשלח שנת תקט"ז אמר הבעש"ט מאמר ע"פ 'וישב הים לפנות בקר לאיתנו' - לתנאו, כמאמר רז"ל. בשנת תקכ"א (שנה אחרי הסתלקות הבעש"ט) היה אצלי - המשיך דבריו הרב המגיד - רבי (הבעש"ט) ואמר המאמר והוסיף ביאור בענין 'עושין רצונו - ולא דברו - של מקום'. והיום היה אצלי מורי לחזור המאמר. ואמר הרב המגיד המאמר לפני אדמו"ר הזקן, והוסיף ביאור בענין גנאי נהרה [=הנהר "גינאי", שכמסופר בתלמוד נבקע לפי ציוויו של רבי פנחס בן יאיר כשהיה בדרכו לפדיון שבויים] שזהו כענין קריעת ים סוף.
וסיים הצ"צ: היום היו אצלי הבעש"ט, הרב המגיד ואאזמו"ר [אדמור הזקן], וכל אחד אמר לי המאמר בסגנונו. - כעבור איזה שעות קרא הצ"צ את אאזמו"ר [מהר"ש] עוד הפעם ואמר לפניו ביאור על המאמר.

## ליום י'ח

ה"צמח צדק" סיפר לבנו אאזמו"ר [המהר"ש], אשר הדרוש "ומראיהם ומעשיהם" - "תורה אור" פ' יתרו - הוא דרוש הראשון שאמר הרב המגיד ממעזריטש בשעת קבלו את הנשיאות - חג השבועות תקכ"א, - כפי אשר שמעו רבינו הזקן מפי הרמ"מ מהאראדאק - בעל "פרי הארץ" - שהיה באותו מעמד, רק שרבינו ביאר [את] הדרוש ע"פ סגנונו.

## ליום י"ט

מצות עשה הראשונה, ובלשון הרמב"ם "לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא כו' וידיעת דבר זה מצות עשה וכמ"ש אנכי ה' אלוקיך" - היא מצות המוח והשכל, והיינו, דהגם דכל אחד ואחד מישראל הוא מאמין בה' באמונה פשוטה ולבבו תמים עם ה', חובת המוח והשכל להביא אמונה זו בידיעה והשגה. וזהו "לידע שיש שם מצוי ראשון" - שיידע בהשגה והבנה דוקא. וכמ"ש "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם", וכתיב: "וידעת היום גו'".

## ליום כ'

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: על פי "הגהות אשר"י" - נטילת ידים לסעודה ג' פעמים רצופות, כן היה עושה אאמו"ר - (מהר"ש נ"ע) - ומניח משפיכה הג' מעט מים בכף ידו השמאלית ובזה משפשף שתי ידיו.

## ליום כ'א

חובת נשי ובנות החסידים יחיו לעמוד בשורה ראשונה בכל מפעל של חיזוק הדת והיהדות בכלל, ובפרט בענין טהרת המשפחה. ועליהם לארגן חברת בנות החסידים לחזק כל דרכי החסידים בעניני הדרכה וחינוך כמו שהיה בבתי החסידים מאז ומקדם.

## ליום כ'ב

קיימים שני סוגים של חוקים: א) חוק שיוצר חיים. ב) חוק שנוצר מהחיים. חוקי אנוש נוצרו מתוך החיים ולכן הינם שונים בכל מדינה, ולפי התנאים שבה. תורת ה' היא חוקת אלקית שיוצרת חיים. תורת ה' היא תורת אמת, התורה שווה בכל מקום ובכל זמן; תורה היא נצחית.

## ליום כ'ג

פעם, תוך כדי יציאה מחדרו, נזדמן לאדמו"ר הזקן לשמוע איך שהרבנית אומרת לכמה נשים: "שלי [=בעלי] אומר".

- אמר הרבי: בגלל מצוה אחת [קידוש אישה] אני שלך; במצוות רבות - של הקב"ה! ונשתרע על הרצפה כשכולו דבקות. בהתעוררו אמר [בהתייחס להתרחשות שע"י הרבנית התעורר לדבקות גדולה בקב"ה]: "צאינה וראינה" - כדי לצאת מעצמו ולראות

אלוקות, זה ע"י: "בנות ציון" - מלכות [בחי' בת] מעוררת ז"א [=זעיר אנפין. המדות הקדושות העליונות], לעתיד לבא יתקיים הכתוב: "אשת חיל עטרת בעלה".

## ליום כ'ד

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הספר תורה.
"וירא העם וינועו" - כשראו אלוקות אזי "וינועו", נפעלה תנועת חיים.
אילו ידעתם - אמר אדמו"ר ה"צמח צדק" - כוחם של פסוקי תהלים ופעולתם בשמי רום, הייתם אומרים אותם בכל עת. תדעו שמזמורי תהלים שוברים כל המחיצות, ועולים בעילוי אחר עילוי בלי שום הפרעה, ומשתטחים לפני אדון עולמים ופועלים פעולתם בחסד וברחמים.

## ליום כ'ה

ללמוד בכל יום קטע חומש עם פירש"י (יום ראשון - עד "שני", יום שני - עד "שלישי" וכו'); אמירת תהלים בכל יום, וכל התהלים בשבת מברכים - על כך יש מאד להקפיד. זה נוגע לו, לבניו ולבני בניו.

## ליום כ'ו

האהבה היא רוח החיים בעבודת החסידות: החוט המקשר [את ה]חסידים בינם לבין עצמם, והחוט המקשר [את ה]רבי עם חסידים וחסידים עם הרבי. זהו גם בדרך "אור ישר" וגם בדרך "אור חוזר"; אין לזה כל מחיצה, זהו מעל להגבלת מקום וזמן.

## ליום כ'ז

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: חסידים הקודמים עשו הסכם בנפשם שכל דבר המותר, אך שיש לו איזה רצון וחמדת הלב לזה - לא יעשנו, ועל ידי זה נעשה שבירת התאוה.

## ליום כ'ח

אחת מתורות הבעש"ט:
כי תראה - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלוקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תורה ומצוות והגוף מתעצל בקיומם. ואולי יעלה

בלבבך [ש:] - וחדלת מעזוב לו- שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החומריות. הנה, לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים.

## ליום כ'ט

אדמו"ר הזקן אמר פעם: פירש"י על החומש הוא יינה של תורה, פותח הלב ומגלה אהבה ויראה עצמיות; פירש"י על הגמרא - פותח המוח ומגלה שכל עצמי.

## ליום ל'

כמה וכמה חסידים חשבו [=החשיבו] יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ [=הר' שמואל בצלאל] בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום שישי פ' משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה היה ער כל אותו הלילה, ומכוון להניח תפילין בה בשעה אשר נכנס לה"צמח צדק" בפעם הראשונה.

## אדר א'

## ליום א'

"תורה-אור" ד"ה 'לא תהי' משכלה' סעיף המתחיל והנה אחר: "במסירת נפש בפ"ע", פענוח הר"ת הוא: "בפנימיות עצמותו".

כתיב: "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב". הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות. וזהו 'יצא אדם לפעלו', דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות, וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונפש הטבעית והבהמית, הוא בשביל 'אדם לפעלו': במלאכות הכלליות - להגביר הצורה על החומר; להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה. 'ולעבודתו' - שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במוחין ובמדות כפי טבעה וענינה... 'עדי ערב' - בעוד יש זמן לעשות, כמ"ש "היום לעשותם". ובעומק הענין ביאור הכתוב ... דקאי על כללות ענין העליה שנעשה ע"י ירידת הנשמה למטה ד'יצא אדם', דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלובשת בגוף, 'לפעלו' היא עוסקת בעולם-הבא באופן התעסקותה בעולם הזה, ואם היה קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה, 'ולעבודתו' - אם עסק בעבודתו כראוי אז הנה עליתו - 'עדי ערב': שעולה בעילוי אחר עילוי עד הנועם והעריבות דעצמות א"ס ב"ה.

## ליום ב'

רבינו הגדול - הזקן - סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהיה רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.
ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, להפוך את העולם. האמת הגמור הוא: אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית, די ומספיק: ברכה בכוונה; ביאורי המילים שבתפלה כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד; פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה'; פסוק תהלים' ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחיבה.
אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעה רבה ועצומה, פשוט ללמוד הרבה ולהבין - כל אחד לפי ערכו - ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

## ליום ג'

רבינו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

## ליום ד'

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלוקי בפרט, הוא: א) יגיעת בשר להסיר הטוב-טעם מעניני עולם. ב) יגיעת נפש לעורר הטוב-טעם במושכלות בכלל, ובעניני אלוקות בפרט.

## ליום ה'

בלי שום צל ספק וספק ספיקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא [כדי] לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא [=של הקב"ה] אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקודש, אשר הועמסה על שכמנו.

## ליום ו'

משיחות אאמו"ר [הרש"ב]: זוהי מעלה נפלאה כשהקב"ה מזכה, ומתברכים בחוש וטעם מיוחדים בעשיית טובה ליהודי עד כדי-כך שהזולת יקר בעיניו יותר מכפי שהוא יקר

בעיני עצמו - שהרי על עצמו יכול הוא למצוא כמה טעמים מדוע נגזר שמצבו יהיה שלא בכי טוב ח"ו, אך על הזולת לא שייך הדבר כלל.

## ליום ז'

כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון-כל, למען הביא לפועל - בכל מקום שהוא - רצונו ית' וכוונתו בבריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא ע"י קיום מצוות מעשיות והשרשת מדות טובות.

## ליום ח'

רבינו הזקן זימן אליו אברך מתלמידי המגיד, ואמר לו - בניגון, כדרכו - : "אני מצווה ב"ולמדתם אותם את בניכם", אתה מצווה לזון ולפרנס בני הבית; הבה נתחלף: אני אתן לך כל צרכיך כדי שתוכל לקיים את המצווה המוטלת עליך, ואתה למד עם בני - היה זה אדמו"ר האמצעי -. וביאר לו סדר הלימוד: בראשונה לומדים האותיות הא-ב ... מהו אלף? נקודה ממעל ונקודה מתחת וקו באמצע - זהו 'אלף'. על ילד יהודי לדעת שה'אלף' שבתורה הוא ה"יוד" שממעל [ה' יתברך. ששמו מתחיל ב'יוד'] וה"יוד" [=היהודי] שמתחת וקו האמונה שמאחדם". גירסה נוספת: "'יוד' שממעל היא הנשמה, יהודי ["יוד" של] למטה - הוא הגוף, והקו של יראת שמים הוא באמצע".

## ליום ט'

כשהולכים ברחוב ומהרהרים תניא; יושבים בחנות עם חומש, תהלים - הרי זה יקר עתה יותר מכפי שהיה זמן שהרחוב היה מואר באור תורה. אסור להלך ברחוב אליבא רקניא [=בלב ריקן], יש להצטייד בתורה עמה יתהלכו ברחוב.

## ליום י'

בברכת המזון קודם מים אחרונים אומרים: על נהרות בבל, למנצח בנגינות, אברכה, זה חלק.
ביום שאין בו תחנון: שיר המעלות בשוב, לבני קרח, אברכה, זה חלק.
אחר מים אחרונים - וידבר אלי.

## ליום י'א

ידוע ומקובל בענין הכוונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכוחם לזכור כוונות הפרטיות בעת התפילה, מספיק שיכוונו כונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו ית' עם כל הכוונות המבוארות בספרי קבלה.

## ליום י'ב

כתיב: "מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל 'מתן אדם' - כשהאדם נותן את ה'אדם' שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי 'ירחיב לו', אלא עוד זאת כי 'לפני גדולים ינחנו'.

## ליום י'ג

במנחה אין אומרים תחנון.
אאמו"ר [הרש"ב] אמר: ברור לי, כשיהודי חסידי יושב בבית המדרש ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקינייי [רבותינו נשיאינו], ושמחתם מספקת לו, לבניו ולבני בניו - רוב טוב בגשמיות ורוחניות.

## ליום י'ד

אין אומרים תחנון.
אאזמו"ר [מהר"ש] סיפר לאאמו"ר [הרש"ב]: המאמרים שנדפסו ב"לקוטי תורה", בררם אבא (הצ"צ) מתוך אלפיים מאמרים.

## ליום ט'ו

אין אומרים "אב הרחמים" ו"צדקתך".
רושמים על הלחם קודם ברכת המוציא, אבל נזהרים שלא לחתוך.
גם בקידוש על הפת אומרין "סברי מרנן".
בקשר ל"עתיד לבא" נאמר: "אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה". עתה מחריש ה"דומם". דורכים עליו - והוא שותק. אך יבא זמן בגילויים שבעתיד, והדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע: אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה - מדוע דרכו עליו?!

האדמה עליה דורכים ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית - כאשר בינתיים דורכים עליה כמה ברואים בעלי חיים כו' - שתדרוך שם כף רגלו של יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו - אומרת היא: הרי אתה כמו בהמה!

## ליום ט'ז

רבינו הזקן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחושת. ולא היה דבר המבריק זולת מראות הצובאות שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [=מופיעים בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש כל עבודת המשכן, כי נעוץ תחילתן בסופן.

## ליום י'ז

שנים רבות לפני פעטרבורג (שם היה המאסר בשנת תקנ"ט) הופיע פעם רבינו הזקן בפני הקהל ואמר: בגן-עדן חשים ביוקרו של עולם הזה; לא מיבעי [=אין ספק, לא רק] מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים - היו מוותרים על הכל בעבור "אמן יהא שמיה רבא" של יהודי שאומרו בכל כחו, כפירושו, בכל כוונתו - כלומר שהוא מונח בזה. אלה היו כל דבריו שפעלו אצל שומעיו התלהבות והתלהטות כה רבה עד שכל השנה אמרו 'אמן-יהא-שמיה-רבא' בלהט.

## ליום י'ח

בברכה מעין שלש אם שתה יין ואכל פירות מז' המינים, חותם: "ועל פרי הגפן ועל הפירות, ברוך אתה ד' על פרי הגפן והפירות" (ולא [להוסיף גם בסיום:] "ועל" הפירות).

## ליום י'ט

החסידים, אפילו הבינונים, היו בקיאים בתנ"ך. ומנהג מסודר היה אצלם, אשר אחר לימוד שיעור משניות שאחרי תפילת שחרית, בשעת קפילת [=קיפול] הטלית והתפילין היו אומרים שיעור תנ"ך, באופן אשר במשך שלשה חדשים היו גומרים את התנ"ך.

## ליום כ'

אין במשמעותה של 'עבודה' ש'עבודה' תהיה באמת, כי האמת היא עבודה בפני עצמה - שגם ה"צפורן" [=הטפל ביותר] תהיה אמיתית. מה אתה מתפעל? [הרי מצינו בגמרא שמשה רבינו] "מדת האמת ראה (סנהדרין קיא,א) ונפל על פניו"!

## ליום כ'א

שם חסיד הוא שם קדום הנמצא בדרז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח,ב) והוא תואר השלימות וההפלגה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדיו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תואר חסיד הוא: מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולימודה ומצבו בקיום המצות; יודע הוא מה שחסר לו ונותן לב ודואג למלאות את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת עול.

## ליום כ'ב

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא [=ענין זה] דסעודה שלישית [מכוון כנגד הפעם השלישית שנאמר 'היום' בפרשת המן, והוא בלשון:] "היום לא גו'" [בבחי' שלילית] - היינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעום איזה דבר, ואמר ר' יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות.

תורת רבינו הזקן בתחילת בואו לליאזנא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה" - יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם עסוקים וטרודים בעניניהם, ומפסיקים לתפילת המנחה. וזהו: 'לעולם' - עבודת האדם בעולם היא ש'יהא אדם' - שכל המאיר ופועל במדות, 'זהיר' - יאיר; היינו, התגברות הצורה על החומר. וזה ניכר בענין 'תפלת המנחה'.

## ליום כ'ג

הרבנים ובעלי תורה נקראים "עיני העדה" ו"ראשי אלפי ישראל", וכשהראש הוא בריא אזי גם הגוף בריא.

## ליום כ'ד

אדמו"ר האמצעי ענה לר' הלל מפאריטש על שאלתו, אם יחזור חסידות גם בעיירות שאנשיהם אין להם מושג בחסידות: לדברי חסידות מאזינה הנשמה. וכתיב "ונוזלים מן לבנון" 'לבנון' - ל"ב [כנגדל"ב נתיבות חכמה] נו"ן [כנגד נ' שערי בינה. והיינו:] חכמה ובינה שבנשמה. - וכאשר הנשמה מקשיבה 'נוזל ונוטף' הדבר בהארת הנשמה המחיה את הגוף, ומכך נוצר חיזוק ב"ועשה טוב" שברמ"ח מ"ע וב"סור מרע" שבשס"ה מל"ת.

## ליום כ'ה

'הושיענו' אחר שיר של יום, אומרים הן בחול הן בשבת, יום טוב, ראש השנה ויום הכפורים.

## ליום כ'ו

בשלשה כלי שרת - אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל - צריכים צעירים בני תורה לגשת לעבוד בכרם ה' צבאות, לקרב לב אחיהם לקיום מצוות מעשיות וקביעות עתים לתורה - מבלי התחשב עם מחלת המפלגות. והאמת הגמור הוא, אשר לב ישראל הוא מעין מקור מים חיים, וברית כרותה לעבודה ותעמולה שאינן חוזרות ריקם.

## ליום כ'ז

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: האמת היא דרך המיצוע. נטיה לימין - להחמיר על עצמו ולמצוא חסרונות באישיות העצמית או עניני עבירות שהם לא כפי האמת; נטיה לשמאל - להקל על עצמו, לחפות על חסרונות אישיים או להקל בעניני 'עבודה' בגלל אהבת עצמו - שניהם דרכים תועות.

## ליום כ'ח

בקריאת שמע שעל המטה: "רבוש"ע הריני מוחל" וכן "למנצח גו' בבוא" - אין אומרים בשבת ויו"ט, אבל צ"ל בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון. בסיום הג' פרשיות אומרים תיבת "אמת". "יעלזו חסידים" - פעם אחת; "הנה מטתו" - ג' פעמים; "יברכך" - ג' פעמים. בתקון חצות אין אומרים "למנצח גו' בבוא" בימים שאין אומרים בהם תחנון.

## ליום כ'ט

מברכים ר"ח אדר שני, אמירת כל התהלים בהשכמה, יום התוועדות.
באמירת לחיים יש שתי נוסחאות: א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה - להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים - "ויחל נח גו'", ועץ הדעת [מקור החטאים] - גפן היה, ולכן מברכים שיין זה יהיה לחיים טובים.
ב) הרב המגיד ממעזריטש היה עונה לחיים ולברכה. פעם בהתוועדות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתוועדות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא

סוד, ובעבודה -הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" - אותיות לב-רכה. אמר על זה ה"צמח צדק": זאת יכול לאמר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלושים שנה.

## ליום ל'

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: חסיד יוצר "סביבה". במקרה ולא - עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האישי. ועבודה זו כשלעצמה, שאינו יוצר "סביבה": - צריכה לשבור את רוחו כקיסם, ועליו לשאול את עצמו: מה אני עושה בכלל בעולם ?

# אדר ב

## ליום א'

ביעלה ויבוא: "זכרנו ה' אלוקינו בו" - בית דגושה; "ופקדנו בו" - בית רפויה.

## ליום ב'

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש על תבואת השדה והכרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

## ליום ג'

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על-ידי קבלת עול של עבד פשוט, כזה שגם בשנתו ניכר עליו עולו - יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו ולחשיבותו של יהודי-של-מסירות-נפש פשוט ותמים.

## ליום ד'

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שרר שקט מוחלט, למרות זאת היה מכריז: שא! שא!

אבא [הרש"ב] ראה בכך דבר שנעשה כדי להשקיט [=לרסן] נביעת המוחין [לאפשר הכרעה סופית], ובכך ביאר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך [=זקן דעתו מופלאה משום ששוקט ומיושב]".

## ליום ה'

לימוד הנגלה, לימוד החסידות ועבודה בפועל, כולם כאחד מוכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או יודחה מפני חבירו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" - שצריך להיות לימוד הנגלה. "איזהו חסיד המתחסד עם קונו" - שצריך להיות לימוד החסידות, ותכלית הלימוד הלא הוא העבודה בפועל.

## ליום ו'

בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמח.
מקובל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא ליקוטי עצות מה שענה רבינו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזייפו. ומהאי טעמה [=ומטעם זה] נזדרז רבינו למוסרו לדפוס. יש נוסח אחר: עשרים שנה כתב רבינו את ספרו התניא, ודייק בכל תיבה ותיבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו, מסרו לדפוס.
ה"צמח צדק" סיפר, אשר בר"ה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבינו הגדול דרוש 'משביעין אותו תהי צדיק כו'', והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

## ליום ז'

כשהולכים ברחוב צריך להרהר בדברי תורה, במחשבה או בדבור - לפי תנאי המקום אם הוא מותר, ע"פ דין, באמירת דברי תורה. אך אם מתהלך ואינו עסוק בדברי תורה - מטיחה בו האבן עליו דורך: בולאך (גולם) מדוע אתה דורך עלי? במה היא עליונותך עלי?!

## ליום ח'

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: טובה פעולה אחת מאלף אנחות. אלוקינו חי, ותורה ומצוות נצחיים המה. עזוב את האנחה ושקוד בעבודה בפועל ויחנך האלוקים.

## ליום ט'

בברכת 'בורא נפשות' אומרים "על כל מה שבראת" - הכ"ף בחולם ולא בקמץ.

גודל התשוקה להתקשרות, יכול להשביע רק כאשר ילמוד מאמרי החסידות שאומר הרב וכותב, כי בראיית פנים בלבד לא סגי [=די].

## ליום י'

טרם הנסיעה ממקום מדורו [-מגוריו] יסדר התוועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים אינם נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים איש מרעהו. בכל מקום שהם - הם משפחה אחת.

## ליום י'א

תענית אסתר מוקדם. סליחות, אבינו מלכנו. מחצית השקל.
חסידות כוללת שני ענינים עיקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, היינו בספירות ומדריגות [העליונות] בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבואר בדא"ח. ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, היינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלוקי ודין התורה, מכל-מקום צריך למצוא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

## ליום י'ב

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", צריך היה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו'"? אומר על-כך אדמו"ר הזקן: 'אדם כי יקריב' - כדי שאדם יתקרב להשי"ת, הרי זה 'מכם קרבן לה'' - מכם עצמכם צריך להיות הקרבן; להקריב את ה"בהמה" הפרטית - .את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

## ליום י'ג

"ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים - שרפו ידיהם מדברי תורה". כשמתרפים בתורה, שלימוד התורה היא הרי על מנת לעשותם ולקיים - בא עמלק ומצנן התלהבותו של יהודי; " וילחם עם ישראל" - ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, - דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה - ועמלק מצנן את קדושת התורה. והעצה לזה: "בחר לנו אנשים", אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא, שבכל דור יש ראשי אלפי ישראל. "וצא הלחם בעמלק" - בלשון יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשווה.

## ליום י'ד

בקריאת המגילה קוראים: (ח. יא) "להרג ולאבד, ולהרג ולאבד".
(ט. ב) "ואיש לא עמד בפניהם, ואיש לא עמד לפניהם".
באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית", מנענעים את המגילה.
נוסח שושנת יעקב: ברוכים כל הצדיקים. שהחיינו - גם ביום.
במגילה שכתב אאזמו"ר [מהר"ש] לא נכתבו עשרת בני המן בעמוד בפני עצמו, וכן לא כל העמודים מתחילים בתיבת "המלך".
ב"תורה אור" ביאור ד"ה 'יביאו לבוש' סעיף המתחיל והנה בחי' לבוש, צ"ל: "והיא בחי' פני וזו היא המסתתרת ... שהיא בחי' עתיק בחי' סדכ"ס [=סתימא דכל סתימין]".
ויש נוסח אחר: "והנה בחי' ביום ההוא הוא בחי' בינה אימא עילאה המקננת בבריאה בכורסיא אכן מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה שנעתק וגבוה מבריאה ואינה באה בהתגלות בעולם הבריאה שאפילו מבחי' ביום ההוא הוא בבחי' העלם והסתר. ומה שנאמר אסתיר פני שכן נקרא מל' דאצי' לפי שמקבלת מכל הי"ס [=י' ספירות] ממל' דכתר דאצי' נעשה כתר מל' וממל' שבחכמה נעשה חכ' שבמל' כו'".

## ליום ט'ו

אאזמו"ר [מהר"ש] אמר, אשר אדמו"ר האמצעי כתב בשביל כל סוג וסוג מהמשכילים והעובדים אשר בעדת החסידים מאמרים וספר מיוחד, לבד שער היחוד ושערי אורה שהם כלליים, ונכתבו עבור כל החסידים: שער היחוד הוא המפתח דתורת החסידות, ושערי אורה - אלף בית דתורת החסידות.

## ליום ט'ז

מעבודת בעל עסק: לעורר בעצמו באמונה ובטחון גמור בהזן ומפרנס לכל בשר, כי הוא ית' יתן לו פרנסתו בריוח, וצריך להיות בשמחה וטוב לבב באמת כאילו פרנסתו כבר מזומנת לפניו.

## ליום י'ז

באמירת תהלים (פז.ז) אומרים "כל מעיני" - הכ"ף בקמץ. בסדר ברכת המזון - הכ"ף בחולם.

## ליום י'ח

אאזמו"ר [מהר"ש] כותב באחד ממאמריו: צריכים ללמוד בכל יום תורה-שבכתב עם פירש"י שזהו תרומות מדרשי רז"ל ... ולכל הפחות צריך כל אחד ללמוד מסכת גמרא בשנה.

## ליום י'ט

ר' משה מייזליש סיפר: הרבי (רבנו הזקן) לימדנו שה'אלף' של חסידות הוא, לנצל את הטבע ל'עבודה'; וראשית העבודה היא ניצול טבע הכוחות, כמו למשל - הטבע של מוח שליט על הלב.

## ליום כ'

אומרים אב הרחמים.

רבינו הזקן סיפר: מהתורות שאמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, היתה תורה על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", דהגם שהאש יורד מלמעלה באתערותא דלעילא, מצוה להביא מן ההדיוט [=מאש פשוטה, מלמטה], כי באתערותא דלתתא אתרעותא דלעילא, כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, רוח מלמטה אייתי רוח מלעילא, ואמשיך רוח מלעילא ולעילא. ומצות עשה להבעיר אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכם", וההקרבה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה - לא תכבה, שהיא מכבה את ה "לא".

את התורה הזאת אמר מורי לפני עשר פעמים - כדי לחקקה בעשר כחות נפשי - ויאמר לי, אתה תלמידי הנך נצרך להאש תמיד, לפי שעליך הוטל לכבות 'לא' (של המנגדים) גדול. אתה תכבה את ה'לא' והשי"ת יהפוך את ה'לא' ל'הן'.

## ליום כ'א

ה"צמח צדק" אמר בסיום סיפור הנ"ל (כ אד"ש): זקני-רבינו הזקן - הוא משה רבינו דתורת החסידות חב"ד. במשה אמרז"ל שהתורה ניתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. אש תמיד האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי אשר כל הלומד עם חבירו ומעורר בו את האש תמיד האלקי, הנה שכרו אתו אשר זכותו זה לא תכבה לעד.

## ליום כ'ב

ברכת כהנים הוא המשכת המוחין, הגבהת הידים הוא העלאת המדות, ומברכים לישראל שהם בני מלכים-מלכות, הרי פרצוף שלם של עשר ספירות.

## ליום כ'ג

אאמו"ר [הרש"ב] אמר לרב אחד - בעל עבודה ומתמיד בלימודו: על רב לזכור בכל עת ובכל רגע כי תמיד הינו על הסף שבין מזכי הרבים לבין, ח"ו, מחטיאי הרבים; על הסף שבין עומק רום לבין עומק תחת - ועל הענינים "לנגוע" בפנימיות נקודת הנפש ממש, כי בנפשו הוא.

## ליום כ'ד

באמירת "אנא בכח" צריך לראות - או לצייר במחשבה - השמות, שהם הראשי-תיבות, אבל לא לאמרם.

## ליום כ'ה

החסיד ר' מרדכי מהורודוק סיפר: הפתגם הראשון ששמענו מרבינו הזקן כשבאנו לליאזנא היה: "האסור - אסור, והמותר - מיותר". כשלש-ארבע שנים עבדנו בזה עד שהבאנו אופן זה בעניני חיינו, ורק אז נכנסנו ליחידות לשאול דרך בעבודה.

## ליום כ'ו

כל הקדוש בעם אלוקי אברהם ויסוד בית ישראל, בהעמדת דור ישרים וחינוכם, בכשרות האוכל, ואצילות טוהר קדושת השבת, מסר ונתן השם הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם.
האשה אשר תמלא חובתה ותעודתה בחיי המשפחה, בהנהגת הבית ובחינוך על-פי התורה, עליה הכתוב אומר "חכמות נשים בנתה ביתה".

## ליום כ'ז

מברכים ר"ח ניסן. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
משיחת אאמו"ר [הרש"ב]: חטא בני אהרן היה "בקרבתם לפני ה' וימותו", רצוא בלי שוב. האמת היא שכאשר "נגשים לפני ה'" צריך להיות בבחינת "תטהרו" - נקי וזך.

שיהיה ברור ביותר, ובצורה שינתן לכך ביטוי במעשה בפועל: 'כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר', ורצוא בלי שוב היא מיתה. ועל זה בא צווי ה' אל משה (ויקרא טז,ב) שיאמר לאהרן - אותיות נראה, ובכוחות הנפש ["ראיה"] הוא השכלה - לאמר: בשביל לבא אל הקדש גם מבית לפרוכת, שהוא לפני הצמצום, יש לדעת ש"על הארן" - אותיות נראה, השכלה - נמצאת "כפורת", הסתרה מכוונת, הוא "פני הכפורת" - אשר על כך האזהרה: "ולא ימות" - לא להסתפק ב'רצוא' בלבד, "כי בענן אראה על הכפורת" - תכליתו של הצמצום הראשון הוא הגילוי, כשהמבוא [=ההכנה] לזה הוא [בחינת] ה"ואל" - ביטול עצמי; לקיים מה שהחסידות מדריכה, ולא מה שהשכל מדריך. או אז - "יבא אל הקודש".

## ליום כ'ח

הרחמן דברית מילה - אומרים.
(משיחה בסעודת ברית מילה): בברית מילה אומרים כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ונוהגים אצלנו שנותנים דמי-קדימה לשכר הלימוד של הילד - (ונתן כ"ק אדמו"ר שליט"א [הריי"צ נ"ע] סכום מסוים באמרו): זה עבור הישיבה.

## ליום כ'ט

באחת ההתוועדויות אמר אאמו"ר [הרש"ב]: הקב"ה ברא את העולם וכל הדברים הגשמיים מאין ליש, וישראל צריכים להפוך את ה"יש" ל"אין"; את הגשמיות לרוחניות. העבודה שבהפיכת הגשמיות לרוחניות ואת הגשמי לעשות כלי לרוחניות - זוהי חובת גברא. בזה מחוייב כל אחד ואחד בפרט.

## ניסן

## ליום א'

אאמו"ר [הרש"ב] ציוה לגיסו הרמ"ה [הר' משה הורנשטיין] הכהן לאמר ה"יהי רצון" שאחר ה"נשיא", ואמר לו כי אפילו כהן ולוי [שהינו ודאי משבט לוי] צריך לאומרו, [אף שמוזכר שם "ואם אני משבט (פלוני).." המשתנה בכל יום ומתייחס לשבטו של הנשיא של אותו יום - ] כי זה שייך לעיבור [=נשמה משבט אחר המתעברת בנשמתו].

## ליום ב'

הילולא של כ"ק אאמו"ר [הרש"ב] נסתלק אור ליום א. ב ניסן שנת תר"ף בראסטאב. ושם מנוחתו כבוד [=קבורתו].
מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני של חג הסוכות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר - ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין [עולם הזה]: בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחושך".

## ליום ג'

משיעורי [התורה הקבועים של] אאמו"ר [הרש"ב]: בכל יום פרשה חומש עם פירש"י. אמירת תנ"ך בעל- פה: קאפ' [=פרק] אחד מתורה וכן מנביאים וכן מכתובים. פרק אחד משניות, שיעור גמרא לעיוני ב' דפים לשבוע, שיעור למיגרס [= ללא עיון והתעמקות מיוחדים] ד' דפים ליום, שיעור בירושלמי. גם שיעור - לא בכל יום - בפוסקים. במשך השנה היה מסיים כל המדרש - רבה: לווה [=משאיר 'חוב'] בסדרות הארוכות ופורע [=משלים החובות..] בקצרות.

## ליום ד'

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עיקריים:
א) העבודה עם עצמו. בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישבו בחנות וכדומה, ילמוד משנה משניות, פרק תניא, ויהיו לו איזה דברי תורה, כמו חומש, משניות, תהלים ותניא, שיהיה בקי בהם בעל - פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.
ב) העבודה עם זולתו. בעת הדיבור בעניני עסק יסבב הדיבור לספר איזה סיפור תוכני, ולמצוא עילה וסיבה לעורר על דבר לימוד וכיוצא בזה.

## ליום ה'

ב'רצה' דברכת המזון אומרים "בעל הישועות" - בית דגושה, ו"ובעל הנחמות" - בית רפויה.
אאזמו"ר [המהר"ש] אמר במרז"ל "לא מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פירושים: ל' כבדא כמארז"ל "כבד לב פרעה - שנעשה לבו ככבד" " ול' כבוד, גילוי אור מקיף נעלה וזהו: "לא מקומו של אדם מכבדו" - כלומר מקררו, אלא 'אדם מכבד את מקומו', שניתן לו כח ועוז להאיר את מקומו באור תורה

ועבודה, כשם דבירידת הנשמה בגוף משביעים אותו תהא צדיק, דשבועה זו הוא ענין השובע בכוחות נעלים שתוכל להשלים כוונת ירידתה, הנה כן הוא בכל אדם ואדם במקום שהוא.

## ליום ו'

הנסיון הראה, אשר כשממעטים בחקירות, ועובדים בסדר ובתוקף, ע"פ הנעימות של תורה, ימין מקרבת ושמאל דוחה, אזי פועלים בודאי, ובפרט בענינים העקריים מעיקרי הדת.

## ליום ז'

נוסח ויהי בנסוע: וכרצון כל עמך בית ישראל.
כינוי משפחה של רבינו הזקן: ברוכאוויטש.
כינוי משפחה של בנו אדמו"ר האמצעי: שניאורי.
כינוי משפחה של ה"צמח צדק," שניאורסאהן.

## ליום ח'

כל נשמה יש לה עבודה פרטית במוחין ומדות כפי טבעה וענינה, וכתיב "מאויבי תחכמני", מההטיות הרעות שמרגיש במדותיו הטבעיות, מזה מתחכם ויודע איך לכלכל תיקון מדותיו ושעבוד הכוחות שלו בעבודת השי"ת.

## ליום ט'

העושר היהודי אינו בבתים וממון" העושר היהודי הנצחי הוא כשאנו יהודים שומרי תורה ומצוות, ומביאים לעולם בנים וצאצאים שומרי תורה ומצוות.

## ליום י'

בדבר התעמולה בענין טהרת המשפחה במושבו, יתבונן בזה: אילו יצוייר, אשר ה' אִנה לידו להציל מושב יהודים מכליון, ר"ל, הנה בטח היה מוסר נפשו על זה, והיה מהלל ומשבח את השי"ת, על גודל החסד לזכותו בזכות גדול כזה, כן, ויותר מכן, היא תעמולה זו, שהיא מצלת נפשות ממש.

## ליום י'א

ביום ההולדת על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונויתיו ולהתבונן בהם, והצריכים תיקון ותשובה - ישוב ויתקנם.

## ליום י'ב

מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל - צבאות ה'. ההפרש בין עבדים - שנקראו כן בנ"י - וצבאות, הוא: עבד עושה עבודת רבו - ובזה כמה דרגות: נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות - ויש בזה יגיעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירות נפש, 'צבא' הם עבדים שעובדים ביגיעה רבה ועמל ובמסירות נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התוקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים ע"פ הוראת מצביאם, והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיניים קשים ומרים, ועם זה לא שינו שמם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החוזק, כי ידעו שהקב"ה הבטיח לגאול אותם, והמתנהג כזה במצב זה - הוא מצבא ה', דה' עוזרו בדרך מלמעלה מן הטבע בטבע.

## ליום י'ג

הילולא של כ"ק ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בליובאוויטש, ושם מנוחתו כבוד [=קבורתו].
מספורי אאזמו"ר [המהר"ש]: הצ"צ התחיל לכתוב נגלה ודא"ח בהיותו בן שתים עשרה שנה.

## ליום י'ד

בדיקת חמץ אחר תפלת ערבית.
בבית רבינו נוהגים שלא לעשות את הרב למורשה, אלא למכור לו את החמץ ובערב קבלן.
באפיית השמורה ערב פסח אחר חצות, היה אאמו"ר [הרש"ב] נוכח, ואומר גם- כן "הלל", והיה מפסיק - גם באמצע פרק - להורות בהנוגע להלישה, אפיה וכהאי גוונא [=וכדומה].

## ליום ט'ו

למרור וחזרת - הן חריין והן סאלאט [=חסה]. קידוש בעמידה. הא לחמא -ה[אות] הא [מנוקדת] בצירי. בברכת אכילת מרור מכוונים גם על מרור שבכורך:

בסדר הראשון היה אאמו"ר [הרש"ב] מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני היה מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והיה מאריך בביאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: [המצה היא] מיכלא דמיהמנותא [="מאכל האמונה"] - לילה הראשון: מיכלא דאסותא [="מאכל הרפואה"] = לילה השני. כאשר הרפואה מביאה [=גוררת] את האמונה, בכך שאומר "תודה לך הבורא על רפואתי" - הרי [סוף סוף] היה הוא חולה: אך כשהאמונה מביאה את הרפואה - אין כאן חולי מלכתחילה.

## ליום ט'ז

ליל ב' דחג - המצות - קריאת שמע - שעל המטה כמו בכל יום-טוב.

גם מי שאין לו אב, ר"ל אומר לפני 'מה נשתנה': "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות" [=אבא, אשאל אותך ארבע קושיות"]. וסמוכות [=כעין ראיה] לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

## ליום י'ז

[מההגדה: "וכל המרבה לספר ביציאת מצרים] הרי זה משובח" - 'זה', מורה על מדריגה דקדושה, "הנה אלקינו זה": ו'כל המרבה כו' - 'זה' שלו הוא משובח.

## ליום י'ח

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שנת תר"ח אמר ה"צמח צדק" מאמר על הפסוק "אם כסף תלוה גו'", כסף הוא הנשמה, על- שם שהיא תמיד בכוסף [=בכיסופין] ותשוקה לעלות למעלה, וכדכתיב "רוח האדם היא העולה למעלה" - "האדם" הם נשמות ישראל, "אתם קרויים אדם" - והנשמה נתונה בהלואה להאדם, וכתיב "ימים יוצרו גו'", דיש מספר קבוע כו', ו[כש] חסר יומא חדא - חסר לבושא חדא.

## ליום י"ט

גם בשמחה ובצהלה.
שלום עליכם, אשת חיל, מזמור לדוד, דא היא סעודתא, ויתן לך – אומרים בלחש.
פעם פירש אאמו"ר [הרש"ב]: מה נשתנה הלילה - גלות שנמשל ללילה - הזה - האחרון - מכלהלילות - גלויות שקדמוהו.
שבכל הלילות אין אנו מטבילין - לשון מרוק, נקיון וטהרה - אפילו פעם אחת - לא נגמר המירוק בהם, כי הרי היה אחריהם עוד גלות- הלילה הזה שתי פעמים - מירוק גוף וגילוי הנפש.
שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ או מצה - היינו כי גם אחר הגלות, העבודה היא מצד נפש האלוקית, מצה ביטול, ומצד נפש הבהמית, חמץ ישות. - הלילה הזה - אחר גלות האחרון -כולו מצה - שיועבר רוח הטומאה.
שבל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות - [ על פי מאמר רז"ל:] "כל המקנא פניו מוריקות" ובכל הגלויות הרבה בחי' בקנאה: קנאת סופרים והדומה - הלילה הזה - אחר גלות האחרון - כולו מרור - קנאה היותר גדולה, ע"ד מרז"ל "כל צדיק נכוה מחופתו של חבירו".
שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין - כל הגילויים שעל ידי הגלויות - 'אוכלין' - בחי' התענוג, ויש התפשטות התענוג ותענוג העצמי ויש מי שמגיע בעבודתו להתפשטות התענוג ויש לתענוג העצמי - הלילה הזה - אחר גלות האחרון - כולנו מסובין - שכל ישראל יגיעו לבחי' תענוג העצמי.

## ליום כ'

פעם נכנס כ"ק הר' חיים אברהם (בן רבינו הזקן) אל אדמו"ר האמצעי בחג הפסח לאמר גוט יום טוב ["חג שמח"]. וסיפר אז - הרח"א - שרבינו הזקן אמר: בפסח אין האחד מכבד את זולתו באכילה ושתיה, אך ליטול ביוזמה עצמית - אפשרי.

## ליום כ'א

בעת קריאת השירה - עומדים.
בליובאוויטש היו נעורים בשש"פ, וגם בשבועות והושענא רבה. מאז היותי בגיל תשע, לא עליתי למשכבי בשש"פ - יש ללמוד כל הלילה.

## ליום כ'ב

ביום מהדרים: לקדש, אח"כ מתפללים תפלת המנחה, ואחר-זה סעודת יו"ט.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.
סעודת אחרון של פסח היתה נקראת - אצל הבעש"ט - "סעודת משיח". "סעודת משיח" היא באחש"פ, כי באחש"פ מאיר גילוי הארת המשיח.
בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחג הפסח בהיכל הלימוד והיו אז ש"י תלמידים וח"י שולחנות, סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר [הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות, ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

## ליום כ'ג

קיים הענין שאחש"פ הוא גילוי מהמשיח, ששייך לכל ישראל. פסח ענינו 'מדלג' ו'ליל שימורים', ובכלל בולטת החירות, ואחר מכן נקלעים לעניני העולם - ולכך הוא הגילוי מהמשיח, התוקף הניתן כדי לאפשר ההליכה בעולם.

## ליום כ'ד

נוהגים שאין מברכים שהחיינו בימי ספירת העומר.
ה'לא טוב' נמצא בכולנו. שעיר לעזאזל הוא מעבודות בית המקדש. מפני שישנו בנברא 'לא טוב' - יש לשלחו לארץ גזרה.

## ליום כ'ה

העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקוב [=לדלות ממעמקי הים] מרגליות או ללטוש אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפיית לחם - ומובן דוגמת כל זה בעבודה [בקדושה] - הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאוד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

## ליום כ'ו

מברכים ר"ח אייר. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
משיחת אאמו"ר [הרש"ב]: חסידות תובעת "ורחץ את בשרו במים ולבשם". כלומר: השכלת החסידות בהכרח שתרחוץ הבשר, ותשטוף את ה"את בשרו" - את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל - ואז אפשר ללבוש בגדי קודש. מחשבת ודבור

חסידות והנהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה - "בגדי קודש הם": אלו בגדים שניתנו מן הקודש, אך את ה"ורחץ במים את בשרו" - יש לעשות באופן עצמאי. לבושי הנפש ניתנים מלמעלה, אך רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפוך את הבשר לבשר קודש - זהו רק בכח עצמו, וזאת תובעת החסידות, ועל-כך מסר רבנו הגדול [אדמוה"ז] את נפשו: הוא פתח את צנור מסירות הנפש על עבודת ה' בתפילה, להיות קשורים לעצמות אין סוף, חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים עם עצמות אין סוף.

## ליום כ'ז

דברים המותרים אם עושה אותם להנאתו הם רע גמור כמ"ש רבינו נ"ע (תניא פ"ז) לפי ש"קדש עצמך במותר לך". צריך להכניס קדושה בדברים המותרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצוות יראת שמים ומדות טובות.

## ליום כ'ח

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל ? ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מישראל, ומקרא מלא דיבר הכתוב " אהבתי אתכם אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאוהב מה שהאהוב אוהב.

## ליום כ'ט

הקדמת ה"לקוטי תורה על ג' פרשיות, [ספר דא"ח על ג' פרשיות ראשונות שבתורה] "להבין ענין נפש האלוקית, הנה כתיב לא תאכלו" הוא מאמר שאמרו רבנו הזקן לפני ה"צמח צדק", וחזרו הצ"צ לפניו, ויאמר רבינו הזקן: נו, הטעמה ? ויכתוב הצ"צ הנחה עם הגהות במוקף. רבינו הגיה ההנחה, ויצוו להכניס ההגהות בפנים המאמר. על-פי הצעת אאמו"ר [הרש"ב] בחרו במאמר זה בתור הקדמה לה"לקוטי- תורה".

## ליום ל'

ההתוועדות דסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא - בראשי חדשים ומועדי אנ"ש - צריכים להתקיים בביהכנ"ס: ההתוועדות דמלוה מלכה - אצל אנ"ש שי' בבתיהם הפרטיים.

# אייר

## ליום א'

בהזדמנות מסויימת, בהתוועדות של ימי הספירה בשנים תרנ"א-נג, אמרו לאבא [הרש"ב] חסידי אדמו"ר הזקן היו תמיד סופרים. הפתגם מאד מצא חן בעיני אבא, ואמר: זוהי ענינה של 'עבודה'; השעות צריכות להיות ספורות, ואז גם הימים ספורים. כשיום הולך יש לדעת מה פעלו ומה יש לפעול בעתיד... בכלל, יש להשתדל שהמחר יהיה "יפה" הרבה יותר מהיום.

## ליום ב'

יום הולדת את אאזמו"ר [המהר"ש] - בשנת תקצ"ג.
בגיל שבע בחנו פעם אדמו"ר ה"צמח צדק". הסבא [מהר"ש] כל כך הרשים, שהמלמד שלו התפעל מאד, לא היה מסוגל להתאפק, ואמר לצ"צ: הא, מה אתם אומרים, הוא עושה זאת טוב?... ענה לו הצ"צ: מה יש להתפעל ש"תפארת שבתפארת" עושה זאת טוב...

## ליום ג'

אין שותים מים קודם הבדלה.
כל המדות אף גם המדות הלא טובות, או גם רעות על פי תוארם ושמותיהם, אפשר להשתמש בהם לעבודת ה' על פי התורה, וכמו שהרה"צ ר' משולם זוסיא זצ"ל מהניפאליא למד כמה דרכים בדרכי העבודה מגנב: א) הצנע לכת. ב) מעמיד עצמו בסכנה. ג)דבר היותר קטן חשוב כדבר גדול. ד) עמל בטירחא גדולה. ה) זריזות. ו) בוטח ומקווה. ז) אם לא הצליח בפעם הראשונה חוזר הרבה פעמים.

## ליום ד'

מנהג ישראל שלא לגלח ושלא לספר שערות ראש תינוק עד מלאת לו שלש שנים.
גזיזת השערות - "אפשערענעש" [=תספורת] (של תינוק) - הוא דבר גדול במנהגי ישראל. ועיקרו הוא בהחינוך דהשארת פיאות הראש. ומיום הגזיזה והנחת פיאות הראש נהגו להדר להרגיל את התינוק בענין נשיאת טלית קטן וברכות השחר וברכת המזון וקריאת-שמע שעל המיטה.

## ליום ה'

רבינו הזקן קיבל מר' מרדכי הצדיק ששמע מהבעש"ט: נשמה יורדת לעולם הזה וחיה שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות ליהודי טובה בגשמיות ובפרט ברוחניות.

## ליום ו'

אמרו רז"ל: אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים: דבר תורה שכזה, שעושה אותו- את המאזין - ל'מהלך'. ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים [עליהם נאמר בכתוב: "עומדים"]. דעליה זו היא ביותר ע"י עבודה בפועל טוב: עשיית טובה ליהודי בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

## ליום ז'

בעטיפת טלית גדול אין צריך לכסות ראשו עד פיו, וכמ"ש בהלכות ציצית אשר בסידור. אבל נוהגין לכסות בחלקו העליון של הט"ג גם העינים.
נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה - נוסף על שיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום.

## ליום ח'

שליח הוא כאחד עם המשלח - על-דרך המבואר בענין שהמלאך, כשהוא שליח מלמעלה, נקרא בשם ה' ממש, ומכל שכן נשמות. ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתירה.
והנה חסידים הם שלוחים של הרבי, של האדמו"ר הזקן, וכשפועלים הרי מקושרים: ואז מקושרים בכל: הולך חסיד, אוכל חסיד, ישן חסיד.

## ליום ט'

מורינו הבעש"ט אמר: כל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע, הוא הוראת הנהגה בעבודת ה'. וזהו ענין העבודה, להבין ולהשכיל מכל דרך בעבודת ה'.

## ליום י'

נהגינן להטביל פרוסת המוציא שלש פעמים במלח, ולא לזרוק המלח על הפרוסה.

יום ב דחג השבועות תרכ"א בסעודה סיפר ה"צמח צדק" יום ב דחה"ש תקנ"ה בסעודה אמר אאזמו"ר (רבינו הזקן): ביום ב דחה"ש תקכ"ח בסעודה אמר כ"ק מורי ורבי (המגיד ממעזריטש): "וספרתם לכם" - וספרתם הוא מלשון ספירות ובהרות, וספרתם לכם, צריכים לעשות שיהיה ה'לכם' בהיר. וישען כ"ק אאזמו"ר על זרועות קדשו וישורר את הניגון של ד' בבות בדביקות גדולה, אח"כ הגביה את ראשו הקדוש ויאמר - בניגון של שאלה" ובמה מספרים את ה'לכם' ? ותוך כדי דיבור אמר בניגון של תשובה: ב"שבע שבתות תמימות" - בבירור שבע המידות" שכל מידה ומידה תיהיה כלולה משבע, ושבעה המדות עצמן יהיו שבע שבתות, דשבת אינה צריכה בירור.

## ליום י'א

אומרים בתפלה:
וכן - בצירי ולא בפתח - שני כתובים.
חייתני - בקמץ ולא בפתח - מירדי בור.
זכר - זיין בסגול ולא בצירי - רב טובך.
משליך קרחו - בפתח ולא בקמץ - כפתים.
ומלכותו ואמונתו לעד קיימת.

## ליום י'ב

אומרים בתפילה:
מנו מאמר - מ"מ שלישית קמוצה. כיום כו' נאמר - מם פתוחה.
זכור - במלאופם - כי עפר אנחנו.
ונטלתני- טית פתוחה, למד בשבא, תיו דגושה פתוחה.
ואהבתך לא תסור - ולא אל תסיר-.

## ליום י'ג

במנחה אומרים תחנון.
רבינו הזקן - באותם השנים שהיה אומר מאמרים קצרים - אמר: "דע מה למעלה ממך" דע כי כל מה שיש למעלה בפרצופים וספירות העליונות, הכל הוא "ממך"; שתלוי בעבודת האדם.

## ליום י'ד

ענינו של פסח שני: אין מצב "אבוד": תמיד אפשר לתקן ולהשלים, אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה, ואפילו - "לכם" שהדבר היה ברצון, על-אף-הכל אפשר לתקן.

## ליום ט'ו

בימי רבינו הזקן היה שגור בפי החסידים הפתגם: פת הלחם שיש לי הוא שלך כשלי, והיו מקדימים תיבת "שלך" - 'שלך כשלי'.

## ליום ט'ז

אאמו"ר [הרש"ב] כשהיה נוטל [את] צפורניו, היה מערב עמהם קיסם, קודם השריפה. אאזמו"ר [המהר"ש] אמר להחסיד ר' אלי' אבעלער - איש פשוט מצד כשרונותיו וידיעותיו - כשנכנס אליו ליחידות: אלי', אני מקנא בך. נוסע הנך ליריד, נפגש עם אנשים רבים, וכאשר תוך כדי העסק הנך שח עם הזולת אודות ענין יהודי, 'וואַרט' [=משהו] מ"עין יעקב", ומעורר אודות לימוד נגלה וחסידות - נוצר מכך שמחה למעלה. ואת דמי ה"תווך" משלם הקב"ה בבני חיי ומזוני. וככל שהשוק גדול יותר, יותר עבודה - כך הפרנסה גדלה.

## ליום י'ז

אין אומרים צדקתך.

בקריאת-שמע שיש אומרים בבוקר - קודם התפילה - כדי לצאת חובת ק"ש בזמנה, ג"כ כופלים ג' התיבות ["אני ה' אלוקיכם"], ומסיימים בתיבת "אמת". בק"ש דתפילין דר"ת ושמושא-רבא אין כופלים, אבל אומרים "אמת".

ל"ג בעומר שנת תר"ד - לערך - סיפר ה"צמח צדק" תורת הבעש"ט: כתיב "כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות". כשם שהחכמים הגדולים ביותר לעולם לא ישיגו את אוצרות הטבע הגדולים שהשי"ת הטביע בארץ ש"הכל היה מן העפר" - כך לא יכול אף אחד להשיג את האוצרות הגדולים שחבוי ביהודים. שהם "ארץ חפץ" של הקב"ה. וסיים הבעש"ט: חפץ אנכי לפעול שיהודים יתנו יבול כפי ש'ארץ חפץ' של הקב"ה יכול לתת.

## ליום י'ח

אצל אדמו"ר האמצעי היה לג בעומר מיו"ט המצוינים. היו יוצאים לשדה, אם כי לא היה נוטל ידיו אך היה לוגם 'משקה' - שהיה אסור עליו מטעמי בריאות. היו רואים אז הרבה מופתים. רוב המופתים היו בנוגע לילדים. ובמשך השנה כולה ייחלו וציפו ללג בעומר.

## ליום י'ט

חסידות היא השכלה אלוקית, ההשכלה שמוכיחה לאדם את קטנותו, ולאידך - עד כמה הוא יכול לרומם את עצמו.

## ליום כ'

אין אצל מי "להתפנק". צריך להתייגע. בסבלנות וקירוב הדעת אפשר, בעזה"י, ליישב הכל. בביטול הזולת והגבהת עצמו מפסידים, חלילה, הכל.

## ליום כ'א

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא ית' בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון ית' מן הכח אל הפועל, בקיום המצוות ובחיזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

## ליום כ'ב

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים - בשנת תקמ"ד-ז - ותוכן שיחתם היה: הרבי - רבינו הזקן - הסיר את הבדידות. פעם הרבי - הר"מ והגאון - היה מבודד לעצמו והתלמידים היו מבודדים לעצמם. דרך החסידות שיסד הרבי הוא ההישג האלוקי הגדול, שהרבי אינו מבודד וחסידים אינם מבודדים.

## ליום כ'ג

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפילה, הכל נהיה יבש וקר: גם ה'מצוות אנשים מלומדה' הופכים לנטל: ממהרים מאבדים הטעם בתורה, והאויר המתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

## ליום כ'ד

מברכים ר"ח סיון. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות. לשלישי עולה הבעל קורא,ומעצמו. אומרים אב הרחמים.

"אם בחוקותי תלכו": 'אם' זה הוא לשון תחנונים כמרז"ל, שכוונתו - הלואי בחוקותי תלכו. וזה שהקב"ה כביכול מתחנן לפניהם שישמרו את התורה - זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמוד בבחירתו הטובה. ועוד זאת [ענין נוסף]: אשר בחוקותי - תלכו; דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהילים בתמימות.

## ליום כ'ה

ממאמרי רבינו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה": המצוה בעצם עצמותה [=מציאותה] היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קיימת של המצוה, אמנם פירותיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בעינינה, דכאשר צריך לאותו דבר [=הקשור ומרומז באותה מצוה-] הוא נענה.

## ליום כ'ו

קודם ציווי "הוכח תוכיח", כתיב "ולא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מוקדם להוכחה, ואחר-זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", [כלומר,] שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו [דבריך] דברים היוצאים מן הלב.

## ליום כ'ז

אאמו"ר [הרש"ב] סיפר ששמע מאביו בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבינו הזקן שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד ובשם נכד להבעש"ט.

## ליום כ'ח

באחד מחזיונות הלילה שראה ה"צמח צדק" את רבינו הזקן. בתוך שלושים [יום] להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר אמר לו: "איש מזריע תחילה יולדת נקבה" - זהו אמך [בתו של אדמו"ז]; "אשה מזרעת תחילה יולדת זכר" - זהו אתה. [כלומר, הקשר ביננו הוא עצמי].

## ליום כ'ט

עליית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפילות, ובפרט נשמות הצדיקים ד"ילכו מחיל אל חיל", ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רינה ותפילה בעד המקושרים אליהם ואל פקודתם ושומרים פקודיהם. ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להוושע בגשמיות וברוחניות.

## סיון

## ליום א'

עד י"ב בחודש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

"זרוק חוטרא לאוירא אעיקריה קאי" [כשתזרוק מקל לאויר, הוא יפול תמיד ארצה "על עיקרו" - למקורו]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עיקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה'עיקריה' מכוסה ונעלם בכמה לבושים. וזאת היא עבודת החפץ בחיים להסיר את הכיסויים ולקבוע לו זמני לימוד בתורת החסידות ולנהוג במנהגי עדת החסידים.

## ליום ב'

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוס עלינו כו' - בקבלת שבת - בעמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פ' במדבר ה' בסיון. קודם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פי' 'שאו', כפירוש הראב"ע [אבן עזרא] מענין 'כי תשא את ראש. וביאור הענין, שע"י עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהרים אמר רבינו הדרוש "וארשתיך לי לעולם" וביאורו, שנדפסו ב"ליקוטי-תורה". ביום א דחג-השבועות אמר רבינו את הדרוש "וספרתם לכם" וביאורו - שנדפסו ב"לקוטי-תורה". ביום השני דחה"ש בסעודת יו"ט אמר רבינו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא "ביאור" השני בענין "תספרו חמישים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

## ליום ג'

כשהסתפרו בימי הגבלה, קודם ערב חג השבועות, לא היתה רוח אאמו"ר [הרש"ב] נוחה מזה.
המעיין בשיטת תוספות דיבור המתחיל "תורה" (שבת פ"ט א), יבין שחה"ש הוא זמן עת רצון למעלה, והשי"ת מטריד את המקטרג על עם ישראל, כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בר"ה ויום הקדוש דצום כיפורים.

## ליום ד'

חה"ש הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג. כדוגמת זמן התקיעות בר"ה ויום הקדוש דצום הכיפורים.

## ליום ה'

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה: "וקדשתם היום ומחר גו'": 'וקדשתם היום ומחר' - זהו מלמעלה, אבל "וכבסו שמלותם" - זה צריך לעשות בכחות עצמאיים. זה היה כל ה'תורה'. וביאר ה"צמח צדק": 'וקדשתם' נאמר למשה, ואתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא - והם באפשרותם לקדש את היום והמחר; אך נוסף לזאת צריך "וכבסו שמלותם" - לבושי מחשבה דבור ומעשה, וזאת צריך לעשות בכוחות עצמאיים.

## ליום ו'

בשעת קריאת עשרת הדברות עומדים ופניהם אל הס"ת, אין אומרים אקדמות.
הסתלקות הבעש"ט - ביום הרביעי א דחה"ש תק"ך ומנוחתו כבוד [=קבורתו] במעזיבוש.
אדמו"ר הזקן אמר ע"ז - יום ד כ בכסלו תקנ"ט בפעטערבורג - "ביום הרביעי נטלו [כלומר נסתלקו - על משקל "נתלו" שנאמר לגבי הבריאה] המאורות".

## ליום ז'

נשיאות כפיים: כשאומרים תיבת 'יברכך' - המתברך ראשו באמצע. 'ה'' - מיסב ראשו לימינו, שהיא שמאל המברך. 'וישמרך' - באמצע. 'יאר' - לשמאלו שהיא ימין המברך וכו'. 'שלום' - ראשו באמצע. אמירת רבוש"ע - בשעה שהכהנים מנגנים דוקא, אבל כשאומרים התיבות צריך לשמוע. כשמנגנים ל"וישם" אומרים "רבוש"ע ... הצדיק".

כשמנגנים לתיבת "לך" - "ואם... אלישע". [כשמנגנים] ל"שלום" - "וכשם... לטובה". כשאומרים "שלום" - אומרים "ותשמרני ותחנני ותרצני". "אדיר במרום" אומרים אחר עניית אמן כשעדיין הטלית על פניו.

## ליום ח'

עולם הזה הגשמי הוא תערובת "גינוניא" של הקב"ה (מקום מפגש, שבו השי"ת כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" ([אגוז=] בגמטריא חטא). והשי"ת מעניק בחירה חפשית לאדם, כך יכול האדם בעצמו לבחור דרכו בחיים.

## ליום ט'

העולם זקוק לטיהור האויר. טהרת האויר היא רק ע"י אותיות התורה. האותיות שבתורה הם שמירה כללית ושמירה פרטית. חלוקת הששה סדרי משנה (בעל פה) היא קיום ה"בלכתך בדרך". המשנה-משניות שמשננים אותם איפה שנמצאים, בכל מקום שנמצאים - מאירים את הקשר של ישראל עם קוב"ה. משנה היא אותיות נשמה. קשה למצוא את הביטוי שיבטא את התועלת הגדולה ביותר, בעזה"י, בשמירה כללית ובשמירה פרטית, שמשיגים, בעזה"י, ע"י החזרה הסדירה של משניות; וחסרות המילים שיביעו את גודל נחת הרוח, שיגרמו לבורא עולם ב"ה.

## ליום י'

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש ואז הוא מאיר. הנר שבך הוא טוב, אך חסר לך מי שידליקו; ע"י הכאה בכוח באבן של נפש הבהמית, ניתז ניצוץ אש, שהוא מצית את האש האלקי.

## ליום י'א

משיחות אאמו"ר [הרש"ב]: בעבודת ה' ע"ד החסידות, קיימים כל הדרגות ... דרגת המת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיים גם - תודה לאל - תחיית המתים בעבודה רוחנית: מת הוא קר; לא קיים דבר קר כל-כך כמו השכל הטבעי והשכל האנושי, וכשהשכל הטבעי משיג השגה אלוקית, והמדות שבשכל מתפעלים ומתרגשים מהתענוג השכלי - הרי זה תחיית המתים האמיתי.

## ליום י'ב

בברכת "שהכל נהיה בדברו": נהיה - היו"ד בקמץ ולא בסגול.
אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקורת, כי היא תעמידך על הגובה האמיתי.

## ליום י'ג

ה"צמח צדק" חיבר כמה ניגונים, לימודו היה בקול וניגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע לימודו, או כתיבת דא"ח או שאלות ותשובות, ומנגן איזה ניגון.
אאזמו"ר [המהר"ש] סיפר, אשר מקול ניגונו של הצ"צ היה יודע במה הוא עסוק באותה שעה.

## ליום י'ד

בלבישת טלית קטן בבוקר בידים נקיות ובמקום שמותר לברך, מברכים "על מצות ציצית" - כיון שאין בט"ק שלנו שיעור עיטוף. אם אסור לברך, אזי קודם התפילה - אם אינו לובש טלית גדול - ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.

## ליום ט'ו

בתחילה היה רבינו הגדול [אדמו"ר הזקן] אומר דרושים קצרים במאוד, מרעישי הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים", אח"כ נקראו "אגרות" והם ארוכים יותר. אח"כ השתלשל שנקראו "תורות" והם שרשי הדרושים שב"תורה-אור" ו"לקוטי-תורה", אח"כ ארוכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בביאור בהשגה רחבה לפי ערך.

## ליום ט'ז

כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף.
לכל לראש צריך לסמן מקום החולי: אם הוא מצד שחומר גופו עב, גס ומושחת, או שהחיסרון הוא בכוחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאוה, שקר וכדומה, או שמקור החולי הוא בהרגילות, שמפני רוע החינוך או רוע הסביבה בא להרגלים רעים.
עד אשר לא יתבררו פרטי מקום החולי וסיבת אחיזת המחלה אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אופן הנהגה ישרה בכל הדברים במה שיעשה ובמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" - בקיום המצוות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות,

וב"סור מרע". אמנם מה שנחוץ ביותר הוא שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק להתרפאות מחליו. ב) הידיעה שיכול להתרפאות, והתקוה ובטחון גמור כי בעזה"י יתרפא מחליו.

## ליום י'ז

שלא להנות מעולם הזה במלא המובן - הוא רק הכנה טובה לעבודה; ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלוקות.

## ליום י'ח

בזמן הזה בעקבתא דמשיחא ממש, החובה על כל אחד מישראל לדרוש בטובת זולתו, בין זקן ובין צעיר, לעוררו לתשובה, למען שלא יצא ח"ו מכלל ישראל שיזכו, בעזה"י לגאולה שלימה.

## ליום י'ט

בחודש מרחשון תרי"ג קבע ה"צמח צדק", מלבד השיעורים האחרים, שיעור לימוד עם אאזמו"ר [המהר"ש], בכל יום שתי שעות ומחצה - בחורף מתחיל משעה העשירית [ב]לילה ובקיץ משעה הרביעית לפנות בוקר. - שתי שנים היה הלימוד: קבלה עם ביאורי חסידות. אחר זמן זה - עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השיעור, למד ספרי מחקר: הרס"ג, "מורה נבוכים", "עיקרים", "כוזרי" ועוד - ע"פ תורת החסידות.

## ליום כ'

מפתגמי אאזמו"ר [המהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך ה'יחידות' הראשונה שלו אצל הרבי. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד, לפי אופן מהות עצמו - כך הוא סדר העבודה שנותן לו הרבי.

## ליום כ'א

רבינו [הזקן] בספר-של-בינונים [=תניא] פ"ג אומר, כי ג' מוחין - חב"ד, וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה, שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירות נפש על אלוקות, שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להפרד ח"ו מאלוקות - זהו מהעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

## ליום כ'ב

לאמירת "והביאנו לשלום כו'" מחברים תחילה ב' הציציות דלפניו, אח"כ מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחר-זה ציצית דכנף הימין ואוחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל.
נושקים הציציות שש פעמים, היינו באמירת תיבות: ציצית, ציצית, לציצית, אמת, קימת, לעד.

## ליום כ'ג

מברכים ר"ח תמוז. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
מענה אאזמו"ר [המהר"ש] לאאמו"ר [הרש"ב] ביחידות חורף תרל"ה: היצר הרע נקרא נפש בהמית, לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל, פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו; ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק, תמים, עניו ובעל מידות טובות.
בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפילה וכדומה.
ונקוט האי כללא [=אחוז כלל זה] בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהיה לדבר זה - אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה - הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית.
וסיים אאמו"ר [הרש"ב] נ"ע: עד אז לא ידעתי שתתכן נפש-בהמי [בלבוש] "דתי", שלא לדבר על [לבוש] "חסידי"...

## ליום כ'ד

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכירו פנים...
...ההתקשרות האמיתית היא ע"י לימוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו בלימודם ובהתוועדותם, ומקיים בקשתי באמירת תהילים ובשמירת זמני הלימודים - הנה בזה היא ההתקשרות.

## ליום כ'ה

"דאגה בלב איש ישיחנה" ואמרו רז"ל שני פירושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים. ופירש ה"צמח צדק"?: ל'אחרים' רק בגוף, אבל מאוחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

## ליום כ'ו

"וירדו חיים שאולה" - שגם בשאול חושבים שהם חיים.
הברכה ב"וירדו חיים שאולה", [כמו שאמרו חז"ל] "בני קרח לא מתו - מקום נתבצר להם ועשו תשובה", כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.

## ליום כ'ז

כתיב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". על האדם רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כוחו אשר הכלי יהיה טהור בכל סיג ופסולת דאונאה כו' היינו שיהיה הכל ע"פ דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה בריוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.

## ליום כ'ח

ה"צמח צדק" בספרו לבנו אאזמו"ר [המהר"ש] מאורע מחייו, סיים: בכך שמסייעים ליהודי בפרנסתו, אפילו כדי להרוויח שבעים "קופיקעס" (מטבע קטנה ברוסיא) בסחר-עגלים, נפתחים בפניו כל שערי ההיכלות העליונים.
כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר [הרש"ב] והוסיף: צריך אפילו לדעת את הדרך להיכלות העליונים! אך אין זה גורע כלל, העיקר הוא לסייע בלבב שלם וברגש, שיהיה תענוג בעשיית טובה ליהודי.

## ליום כ'ט

עבודת האדם ע"פ תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו ית' מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה [ו]אך זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

## ליום ל'

העברת הפרשה שמו"ת [=שנים מקרא ואחד תרגום] - פסוק פסוק. וקורין גם ההפטורה, או שתי ההפטורות אם הוא שבת-ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.
מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה - בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הפכים הם בעצם מהותם; מעלה בגשמיות היא חסרון ברוחניות:
בגשמיות - "השמח בחלקו" הוא בעל מעלה גדולה ביותר, וע"י 'עבודה' הוא יגיע לדרגות הגבוהות ביותר. ברוחניות - "השמח בחלקו" הוא החסרון הגדול ביותר, והוא יורד ונופל ר"ל.

# תמוז

## ליום א'

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרז"ל "אדם כי ימות באהל" [..."ממית עצמו באוהלה של תורה"], להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפילו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

## ליום ב'

רבינו הזקן כותב בסידורו: נכון לומר קודם התפילה "הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך". זאת אומרת אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לפני ה' אלוקים להתפלל, בזכותה תקובל תפילת המתפלל.

## ליום ג'

אאזמו"ר [המהר"ש] אמר: אנחה יהודית בעקבות גשמיות לא טובה, ח"ו - גם היא תשובה גדולה, בפרט אנחה בעקבות רוחניות לא טובה - בודאי ובודאי שזו תשובה מעליותא [=מעולה] האנחה עוקרת מעומק רע, ומציבה מעמד טוב.

## ליום ד'

חסיד אחד או תלמיד אחד כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחיזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

## ליום ה'

רבינו הזקן שאל את אחד החסידים הגדולים המקורבים ביותר, בהיותו אצלו ביחידות, למצבו. ויתאונן החסיד כי ירד מנכסיו וכו'. ויענהו רבינו: זקוקים לך שתאיר סביבתך בתורה ועבודה שבלב; פרנסה ושאר צרכיך - זה מוטל על הקב"ה לתת לך. עשה את המוטל עליך, ויעשה השי"ת את המוטל עליו.

## ליום ו

המצוות נמשכות ע"י המקיף שבמצוות עצמם. מצות צדקה, על-דרך-משל, היא מצוה כוללת, אשר כל המצוות נקראות בשם צדקה. ומהאי טעמא [=ומטעם זה] נכון במאוד לתת קודם כל מצוה פרוטה לצדקה, שהוא המשכת המקיף בפנימי. ומכל-מקום הוא מקיף הקרוב, מה-שאין-כן תורה שהיא מקיף הרחוק ופעולתו נעלה יותר.

## ליום ז'

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: חסידות נעוצה תחלתן בסופן וסופן בתחילתן; דרגת העיגולים, מבלי אשר ימצא ראש וסוף - אך למרות הכל העיקר הוא סדר.
הבעש"ט היה מסודר, המגיד ממעזריטש דקדק על סדר, ואבי-סבי - רבינו הזקן - לימד את החסידים להיות מסודרים. רואים זאת במאמריו, מכתביו, ניגוניו. החסידים שהיה להם זמן קבוע לביאתם לליאזנא - אח"כ לליאדי - לא היה ברשותם לשנות את הזמן ללא רשיון מהרבי, כדי לקבל רשיון היה צריך לנמק הסיבה.
אצל הרבי היה ועד מיוחד להנהגת סדר החסידים, ובראשו מהרי"ל [יהודה לייב] אחי רבינו; ועד מיוחד להנהגת האברכים החסידיים, ובראשו אדמו"ר האמצעי.

## ליום ח'

מצינו דעיקר חיבתו של הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה היה "למען אשר יצווה -כפירושו יחבר - את בניו ואת ביתו". היינו, דכל גודל עבודתו בהניסיונות אינו בערך לגבי הא [הענין] דיצווה ויחבר אחרים, מה שיזכה אחרים.

## ליום ט'

ההורים בישראל שזקוקים לישועה והצלה מיוחדת לילדיהם - האמצעי הבטוח לכך, תמיכת לומדי תורה.

## ליום י'

רבינו הזקן בתחילת נשיאותו אמר תורה: "מה' מצעדי גבר כוננו" - כשיהודי נקלע למקום, הרי זה מתוך כוונה שתעשה מצוה, הן מצוה שבין אדם למקום והן מצוה שבין אדם לחבירו. יהודי הוא שליח של מעלה. שליח, היכן שנמצא, הוא כוחו של המשלח. יתרון המעלה שבנשמות לעומת מלאכים - שבנשמות זהו על-פי התורה.

## ליום י'א

בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט] נדפסה אגרת התשובה מהדורה קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שינויים בתוכן האגרת.

## ליום י'ב

אין אומרים תחנון.

יום הולדת את כ"ק אדמו"ר שליט"א [הרייצ נ"ע] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר - בשנת תרפ"ז - שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה ["קאסטראמא"] - אחרי שהיה תפוס במאסר - על עבודתו בחיזוק התורה והיהדות.

ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א [הרייצ נ"ע]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתוועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הוקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אאזמו"ר רבינו הזקן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. בהתוועדות זו ידברו אנ"ש שי' איש את רעהו בשבת אחים בחיזוק קביעות שיעורי הלימוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

## ליום י'ג

אין אומרים תחנון.

יום בו יצא כ"ק אדמו"ר שליט"א [הרייצ נ"ע] לחירות.

המאסר הותחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד [שקיבל את תעודת השיחרור ב]חצי שעה אחר חצות היום יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז.

ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א [הרייצ נ"ע] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שי' בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתוועדותכם בדבר חיזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני לימודי דא"ח

ולהתעורר בקיום עניני הלימוד... אלוקינו ואלוקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש הם ביתם זרעם וזרע זרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר.

## ליום י'ד

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושיו: רבינו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרותיו לבניו יום ג' פ' בלק שנת תקס"ב אמר וזה דבריו: להבין קושית התוכנים מאחר שהארץ היא כדורית ועגולה כתפוח למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדינו מלמטה באמעריקא... ותירוצם אינו אמת... ורבינו ז"ל אמר כי התירוץ הוא, דהנה מבואר ב"עץ-חיים" שהתשעה גלגלים [=גרמי תבל] מקבלים מבחי' עיגולים, ובהעיגול אין בו מעלה ומטה, ומהאי טעמא [=ומטעם זה] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

## ליום ט'ו

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלוקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הר' נחום מטשרנאביל שהיה שמן בגופו מעניית "אמן יהא-שמיה-רבא".

## ליום ט'ז

אהבת ישראל של הבעש"ט - אין לשער.
הרב המגיד אמר: הלואי היו נושקים הס"ת באותה האהבה, שהיה מורי מנשק את הילדים בהוליכו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" ["עוזר-למלמד"].

## ליום י'ז

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.
ההבדל שבין לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:
בלוחות עצמן - הראשונות מעשה אלוקים, השניות פסל לך. המכתב - חרות על הלוחות שכדרז"ל עירובין (נד. א) הוא רק בלוחות הראשונות. במעלת בני ישראל - בלוחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, בשניות בעלי תשובה. במעלת משה - במתן תורה ניתנו למשה אלף אורות במתנה, ובחטא העגל ניטלו ממנו ולא

חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו כדאיתא ב"פרי-עץ-חיים"). מעלת לוחות השניות שניתנו ג"כ הלכות מדרש אגדות כו', "כפלים לתושיה" כדאיתא [=כפי שמצינו] ב[מסכת] נדרים (כב. ב); [מעלה נוספת:] וקירון עור פני משה. [כנאמר "קרן עור פניו"].

## ליום י'ח

אדמו"ר הזקן התבטא על [תלמידו] ר' משה ווילענקער: משה הוא בעל מוחין דגדלות, ובעשר השנים ש'עבד' והתייגע הוא 'עיבד' מוחין רחבים.
שלוש שנים התכונן ר' משה ווילענקער ליחידות אצל אדמו"ר הזקן, ונשאר אחר-כך שבע שנים בליאזנא כדי ליישם את היחידות בעבודה בפועל.

## ליום י'ט

מהנהגות אאמו"ר [הרש"ב]: כשנסע מביתו, אף שנשאר במקום אחד כמה חודשים, היה אומר בכל יום אחר התפילה תפילת הדרך - בלא שם ומלכות.

## ליום כ'

שלושה מיני התבוננות הם: א) התבוננות לימודית - אחר שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. ב) שקודם התפלה - ענינה הרגש חיות הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות לימודית. ג) שבתפלה - ענינה הרגש האלוקות שבענין שלמד. שלש אלה הם שליבות סולם ההרגשה ורק בחסדי השי"ת עמנו מרגישים לפעמים - "דעהערט מען" - אלוקות בלי שום עבודה כלל, והוא מפני מעלת העצמות שיש בנשמה, אבל מצד העבודה שבכח עצמו מוכרחים שלש הנ"ל.

## ליום כ'א

אין מברכים 'שהחיינו' בין המצרים ואפילו בשבת.
כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם [ודרשו חז"ל:] - בתוך כל אחד ואחד מישראל", שבכאו"א מישראל תוכיות נקודת פנימית לבבו הוא מקדש לשבתו ית'. והנה, מקום המקדש גם בזמן הגלות והשימום - קדוש הוא. וכדאיתא בשמות-רבה פ"ב: "אמר רב אחא לעולם אין שכינה זזה מכותל המערבי"- וכל ענין השימום הוא בהבנינים. וכן הוא גם במקדש הפרטי שבכאו"א מישראל, דהיסוד הוא שלם זך וטהור וכמ"ש "אני ישנה ולבי ער", ואיתא במדרש-רבה: "אני ישנה מן המצוות ולבי ער לגמילות חסדים, אני

ישנה מן הצדקות ולבי ער לעשותן", דכל ענין השימום, ר"ל, שישנו בישראל הוא רק בדוגמת הבנינים שמחוץ ליסוד, אבל היסוד דמקדש הפרטי הוא בקדושתו.

## ליום כ'ב

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: פתגם חסידי מביא לצלילות הדעת ו"מנקה" את הלב. הנהגה-טובה חסידית מאירה את הבית. ניגון חסידי מחזק את התקוה והבטחון, מביא שמחה ומעמיד את הבית ואת בני הבית בקרן אורה.

## ליום כ'ג

כאשר מטות ומסעי נפרדות, קורין - במנחת שבת, ב', ה' - ללוי עד סוף כל המסעות.

## ליום כ'ד

מפתגמי ה"צמח צדק": "פנימי" הוא - שבקשת ברכה [מהרבי] להצלחה ב'עבודה' היא בבחינת "אל ישעו בדברי הבל", והרצוי הוא ש"תכבד העבודה על האנשים".

## ליום כ'ה

קיימים בחסידות שני ביטויים מאוד אופיניים: א) יהודי מכיר באלוקות וחש את העל-טבעי ואינו זקוק להוכחות על כך. ב) יהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות מנותק מאלוקות.
האמת היא ששני הביטויים - אחד הם: יהודי מכיר באלוקות וחש את הלמעלה מן הטבע - לכן אינו יכול להיות מנותק מאלוקות.

## ליום כ'ו

בלימוד - התמסרות האדם היא לדבר שחפץ להבין ומבין, בתפלה - ההתמסרות היא אל למעלה מהשכל וההבנה;
בלימוד תורה מרגיש האדם כתלמיד בפני רבו, בתפלה - כבן אצל אביו.

## ליום כ'ז

אחד מהעילויים המפורסמים בעל כשרון גדול ועמקן נפלא בא לליאזנא ושקד בלימוד החסידות, ובגודל כשרונותיו רכש לו במשך זמן קצר ידיעה גדולה ורחבה בתורת החסידות.

ביחידות הראשונה שנכנס לרבינו הזקן שאל: רבי מה חסר לי ? ויענהו רבינו הזקן: לא חסר לך מאומה, כי ירא אלוקים אתה ולמדן, רק צריך אתה להוציא את ה'חמץ' שהוא הישות וגסות הרוח, ולהכניס 'מצה' שהוא ביטול. וכלי שנשתמש בו בישות שנדמה לו שהוא אור כגון שפודים, שדוחקין רגלי השכינה, [וקבעו חז"ל על הגאותן] ש"אין אני והוא יכולין לדור [ביחד]", צריך ליבון [כמובא בדיני הגעלה]. והליבון הוא עד שיהיו הניצוצות דהבירורים ניתזין ונכללים בהאור האמיתי [כהגדרה ההלכתית לליבון - עד שיהיו ניצוצות].

## ליום כ'ח

מברכים ר"ח מנחם אב. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
לכל אחד מהרבניים היו מאמרים קבועים במיוחד בשביל זה (לטהר אויר העולם), אשר פעם בשתים או בשלש שנים היו חוזרים עליהם ברבים. אחד ממאמרי רבינו הזקן - 'החלצו' שב"לקוטי-תורה" בלי ההגהות. אחד ממאמרי אדמו"ר האמצעי - 'יפה שעה אחת', ותוכנו עשרה פרקים הראשונים דד"ה 'הנה כאו"א אומר אלוקי נשמה' ב"דרך-החיים". אחד ממאמרי ה"צמח צדק" - 'מה טובו' שב"לקוטי-תורה". אחד ממאמרי אאזמו"ר [המהר"ש] - 'מי כמוכה באלים'. אחד ממאמרי אאמו"ר [הרש"ב] 'וידעת היום' מאסקווא תרנ"ז.
כ"ט
מצאו פתק בכתב-יד-קודש ה"צמח צדק" ותוכנו, שהחליט ללמוד בכל יום שש שעות בלילה בעמידה נגלה, ותודה-לאל שקיים ועבר על ש"ס בבלי וירושלמי וארבעה חלקי שולחן ערוך בעיון.

## מנחם אב

## ליום א'

מעלת המשיח שיהיה עניו, דהגם שיהיה בתכלית הגדלות, וילמד תורה עם האבות ומשה רבנו ע"ה, בכל זה יהיה בתכלית הענוה והביטול ללמוד גם עם אנשים פשוטים.

## ליום ב'

הוראה לרבים: מתחיליו להניח תפילין שני חדשים קודם הבר מצוה. בתחילה בלא ברכה וכעבור איזה שבועות בברכה.

## ליום ג'

משיחות אאמו"ר [הרש"ב]: אז, כשמשיח יבא במהרה בימינו אמן, יתגעגעו לימי הגלות. או אז יחרה מדוע לא עסקו ב'עבודה'. אז כבר יחושו את הכאב הגדול שבהעדר העבודה. כעת, ימי הגלות - הם ימי העבודה להתכונן לביאת המשיח במהרה בימינו אמן.

## ליום ד'

ביגיעה הגדולה ביותר, אי אפשר להרוויח "סענט" אחד יותר מאשר קבע הקב"ה - שכך וכך ירוויח פלוני. צריך לעשות כל שנחוץ, אך יש לזכור שכל העבודה אינה אלא "טפל", ברכת השם יתברך היא ה"עיקר", אותה מרוויחים כשמתנהגים כראוי ליהודי: תפלה בציבור, שמירת שבת בהידור, כשרות בהשגחה גדולה, חינוך הבנים אצל מלמדים יראי-שמים.

## ליום ה'

"סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו". פירש הבעש"ט: בכל דבר גשמי מהדברים המותרים ישנו טוב ורע: הגשמי הוא רע, והחיות האלוקי המחיה את הגשמי - הוא טוב. על האדם המשתמש בגשמי להיות 'סור מרע' - לא לרצות בתענוג הנמצא בגשמי. 'בקש שלום ורדפהו' - האדם שהוא [בבחינת] 'סור מרע ועשה טוב' צריך לרדוף ולבקש לעשות שלום בין הגשמי לבין חיות האלוקי שמחייהו.

## ליום ו'

הרבי (רבינו הזקן) כאשר הגיע מפטרבורג, אמר לפני אדמו"ר האמצעי מאמר - בן מספר שורות בלבד - : "שאו ידיכם קודש" - זהו העלאת המדות במוחין והארת המוחין במדות, "וברכו את ה'" - שממשיכים על ידי זה שם הוי' דלעילא, שעל ידי זה פועל שיהיה "יברכך ה' מציון" - המשכת שם הוי' מעצמיות הנשמה, "עושה שמים וארץ" - שעל ידי זה הוא קיום העולמות.

## ליום ז'

אגרת הקודש "פותחין בברכה", נכתבה עשרה שנים קודם כתיבת אגרת "קטנתי".

## ליום ח'

שש זכירות אומרים אותם בכל יום גם בשבת, יו"ט, ראש השנה ויום הכיפורים.
מפתגמי האזמו"ר [המהר"ש]: מה התועלת בפעולה של חסידות ויראת שמים - כאשר חסר העיקר, אהבת ישראל, ונוסף ע"כ גרימת צער לזולת.

## ליום ט'

במנחה: קריאת שמע, שיר-של-יום, אין-כאלוקינו וכל השיעורים השייכים לשחרית, ואח"כ סדר תפלת מנחה. אין מברכין "שעשה לי כל צרכי" עד למחר.
אאמו"ר [הרש"ב] היה לומד בכל שנה ושנה בתשעה באב "איכה-רבה" וסוגית רב יוחנן שבפרק "הניזקין". בבוקר, אחר הקינות - שהיה אומרם כולם - היה אומר "איכה". היה עולה לתורה ולמפטיר, ולפעמים הן בשחרית הן במנחה.

## ליום י'

מסיפורי האזמו"ר [המהר"ש]: א) מתחלה היה אגה"ק "קטנתי" מסיימת "ורוח נכאה כו'", ואחרי אשר אמר רבינו הגדול שלש פעמים - בליאזנא - המאמר "כמים הפנים גו' כפירש"י ולא כתרגומו", אז הוסיף התיבות "וכולי האי - הפנים וגו'", ובזה נטע בהחסידים מידות טובות.
ב) אילו היה הרבי משמיט את שלש התיבות "במדת אמת ליעקב" - באגה"ק "קטנתי" - היו לו עוד חמישים אלף חסידים, הרבי תובע מידת אמת.

## ליום י'א

רבינו הזקן הלך למעזריטש, ביחד עם אחיו מהרי"ל [יהודה לייב], בשנת תקכ"ד. מהרי"ל הלך בלי רשות ביתו ולכן חזר מדרכו, ורבינו בא למעזריטש - ושהה שם, בפעם הראשונה, עד אחרי חג הפסח תקכ"ה. שבועיים היה מסופק אם להשאר שם, והמאמר הראשון ששמע היה "נחמו נחמו". ויש בזה ספק אם הוא המאמר הראשון לבואו, או הראשון לאחר השבועיים שהחליט להשאר ונתקשר.

## ליום י'ב

הרבי - אדמו"ר הזקן - אמר [פתגם] מהמגיד ממעזריטש, משמו של הבעש"ט: "ואהבת לרעך כמוך" הוא פירוש וביאור על "ואהבת את ה' אלוקיך"; באהבת יהודי אוהבים את

הקב"ה, שהרי ביהודי קיים חלק אלוקה ממעל, ומתוך אהבת היהודי, הפנימיות שבו, ממילא אוהבים את הקב"ה.

## ליום י'ג

"ודברת בם בשבתך גו'" ואמרו רז"ל: ודברת בם בדברי תורה הכתוב מדבר. אמנם בעסק התורה גופא יש כמה חלוקי מדריגות, ומבאר כאן כל המדרגות: בשבתך בביתך הוא מעמד הנשמה למעלה באוצר הנשמות, קודם ירידתה למטה, ועוסקת שם בתורה. בלכתך בדרך - קאי על הזמן שהנשמה יורדת מעולם לעולם וממדרי' למדרי', עד בואה למטה לעולם התחתון להתלבש בגוף גשמי ומתחיל ללכת בדרך עולם זה עד ימי זקנה ושיבה, עד ובשכבך בבוא ימי פקודתו, וגם אז הנה התורה תשמור עליו כמבואר ב[פרק] שישי דאבות, עד ובקומך כאמור והקיצות גו'.

## ליום י'ד

במנחה אין אומרים תחנון.

יד מנ"א תש"א - נמלאו החמישים שנה מיום שאמר לי אאמו"ר [הרש"ב] שאתחיל לרשום הסיפורים שמספר לי. כאשר התחיל ה"צמח צדק" לכתוב בעניני נגלה וחסידות, אמר לו אדמו"ר הזקן: "וקנה לך חבר", וקנה (קוף בקמץ, נון בסגול) - לך חבר, ופירש אאמו"ר, קולמוס הלב, משמע, כל דבר שלומדים צריך "לחיות" אותו.

## ליום ט'ו

אין אומרים תחנון.

רושם אאמו"ר [הרש"ב]: מעלת טו באב על כל טו בחודש [זמן הארת הירח במילואו], שזהו רק השלימות בהגילוי, אבל מכל מקום היא רק בחי' מקבל [מהשמש], אבל בטו באב האור בה בקביעות, לפי שהעליה היא לפי ערך עוצם הירידה דתשעה באב.. וזהו [שמנו חז"ל בין מעלותיו של יום ט"ו אב שבו] "תשש כחה של חמה": עכו"ם מונים לחמה בישא, ובט"ו תשש כו' במכל-שכן מזמן הבית שהיו נכנאים לשלמה, כ"ש לעתיד, [שנאמר:] "ונהרו אליו", בבחי' ביטול לגמרי, ו"את רוח הטומאה אעביר כו'", ומעין זה בטו באב תשש כו'.

## ליום ט'ז

נסיעות הבעש"ט בתחילת ההתגלות שלו היו על-דבר שלשה ענינים: פדיון שבויים, חיזוק התורה ויראת שמים, התגלות פנימיות התורה. אדמו"ר האמצעי היה מבאר בזה: גליא שבתורה נקרא מים ואל מים - הולכים; פנימיות התורה נקרא אש ומהאש - נרתעים, לכן על המשפיע ללכת אל המקבל ולומר לו: אל תירא "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא".

## ליום י'ז

אדמו"ר ה"צמח צדק" ביאר מה שמייחסים אש לפנימיות התורה, לפי שהיא הנותנת חיות בגליא שבתורה: כשלומד הלכה ומודע לכך שאותה הלכה הוא ילמד לאחר מאה ועשרים שנה בגן עדן - חודרת לתוכו אש-קטנה.

## ליום י'ח

אדמו"ר האמצעי אמר בשם רבינו הזקן: אהבת ישראל צריכה "לתפוס" עד מיצוי הנפש.

## ליום י'ט

המתפללים בארבעה זוגות תפיליו כך נוהגים: א) מניחים תפילין של יד ותפילין של ראש של רש"י קודם אמירת פרק "איזהו", ומתפללים בהם עד אחרי "אך צדיקים גו". ב) מסירים תש"ר דרש"י, ומניחים - בלא ברכה - תש"ר דשמושא רבא וקוראים שמע גו' עד אמת ואומרים מזמורי תהלים כפי שנחלק לימי החודש, והמהדרים היו לומדים אותם עם פירש"י ו[פירושי] ה"מצודות". ג) אח"כ מניחים תפילין דר"ת - בלא ברכה - וקוראים שמע גו' עד אמת, פ' קדש גו' והזכירות שנדפסו בסידור. ולומדים פרק משניות כל אחד לפי הבנתו. ד) מסירים תש"ר דר"ת ומניחים תש"ר דראב"ד - בלא ברכה - וקוראים שמע גו' עד אמת, ולומדים פ' חומש עם פירש"י - מפרשת השבוע: יום א' עד שני, ביום ב' פרשה ב' וכו'.

## ליום כ'

כשם שמצות תפילין, על דרך משל, יש לה מקום קבוע בראש ובזרוע, ומרגיש כובד התפלה של ראש וההידוק דתפלה של יד, כך הוא במצות אהבה ויראה, וכמ"ש הרמב"ם (יסודי התורה פ"ב ה"א): "האל הנכבד והנורא הזה מצוה לאהבה וליראה אותו שנאמר ואהבת את ה' אלוקיך ונאמר את ה' אלוקיך תירא", הנה שיעור מצוות אלו הוא אשר

יורגשו בהרגש גופני בבשר הלב ממש, וכמו אדם הפוגש את אוהבו הנאמן. ולא זו בלבד שיהיה לו טוב מזה, שישכח על כל הדברים המעיקים אותו, אלא עוד שיתעורר בו חיות פנימי בתקוה טובה, כי לבו טוב עליו, וכך במידת היראה נופל עליו פחד גדול ומורא, כי בשעה ההיא הוא נזכר על כל ענינו הלא טובים במחשבה דיבור ומעשה, ולבו יכאב בכאב מורגש מיראת העונש ביראת-שמים ולפעמים הוא ברגש של ירא בושת או גם יראת הרוממות.

## ליום כ'א

ההתעסקות בדרכי החסידות הוא, אשר גם בהלכו בשוק טרוד בעסקיו יחשוב מה הוא יכול לעשות בעד עניני החסידות וטובת החסידים, וכשהוא פוגש מי שהוא מאנשי השוק ממכיריו - בעניני מסחר - ידבר על לבו, כי יבוא אל שיעורי הלימודים בדא"ח או לאיזו התוועדות.
וההתעסקות בדרכי החסידות הוא חובת גברא מבלי הבדל בין גדול וקטן בידיעת דא"ח.

## ליום כ'ב

אאמו"ר [הרש"ב] אמר: קודם רחיצת הפה שחרית, אין לברך - מלבד בימי התעניות - ברכות השחר.

## ליום כ'ג

בחורף תרנ"ב כאשר אאמו"ר [הרש"ב] למד עמי בספר התניא "ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתיבת "ממעל" ובתיבת "ממש" הם הפכים: 'ממעל' תוארו רוחניות שברוחניות, ו'ממש' תוארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר כי זהו מעלת נפש השנית [=נפש האלוקית], שעם היותה רוחניות שברוחניות פועלת בגשמיות שבגשמיות.

## ליום כ'ד

מקובל רבי מפי רבי: בזמן המחלוקת הידועה סחו החסידים לאדמו"ר הזקן את גודל היסורים שסובלים מפשוטי המתנגדים. ענה הרבי: הסבא - כך היה הרבי מכנה את הבעש"ט - חיבב ביותר את היהודים הפשוטים. בימים הראשונים להיותי במעזריטש אמר הרבי - הרב המגיד: מרגלא בפומיה [=שגור בפיו] של הרבי - הבעש"ט - אהבת ישראל היא אהבת המקום, "בנים אתם לה' אלוקיכם" - האוהב את האב אוהב את בניו.

## ליום כ'ה

אאמו"ר [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: שמעתי בשם כ"ק אבותינו הק' זצוקללה"ה נ"ע זי"ע שגם על בת צ"ל לתורה (ולחופה ומעשים טובים) ע"פ מה שארז"ל (ברכות יז.א) נשי במאי זכיין באיקרוי כו' ובאתנוי כו' ונטרין כו' [היינו שגם לנשים חלק בלימוד התורה - ע"י ששומרות וכו' ומסייעות לבעליהן].

## ליום כ'ו

משיחות אאמו"ר [הרש"ב]: ב"יציאת מצרים" של חסידות קיימת המצוה של סיפור יצ"מ בדיבור, לספר סיפורי חסידים ו"לקלוט" את הסיפור בפנימיות של פנימיות. יש לדעת כי כל סיפור הוא הוראה בחיים; על כל סיפור להביא למידה טובה וחיות פנימית בהידור מצוה, ו"לקליטת" דרכי הנועם של תורת החסידות.

## ליום כ'ז

מברכים ראש חדש אלול, אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התוועדות.
חודש אלול הוא חודש החשבון. דכמו בגשמיות הנה הבעל עסק... בכדי שיהיה העסק כדבעי ויתן ריוח רב, צריך מזמן לזמן לעשות חשבון ולתקן את כל החסרונות... כן הוא גם בעבודה הרוחנית בעבודת השי"ת, דכל השנה הנה כל ישראל עוסקים בתורה ומצוות ובמידות טובות, בחודש אלול הוא חודש החשבון אשר כל אחד ואחד מישראל, כל חד וחד לפום שיעורא דיליה [=כפי ערכו] הן היושב-אהל והן הבעל-עסק, צריכים לעשות חשבון צדק בנפשם מכל אשר עבר עליהם במשך השנה, ולידע המעלות בעבודתם ולחזקם, ואת החסרונות שבהם ובעבודתם לתקנם... דעל ידי הכנה טובה זו... זוכים לשנה טובה ומתוקה בגשמיות ורוחניות.

## ליום כ'ח

דרכי הרפואה בחולי הגוף בכלל שנים הם: א) לרפאות את האבר או הכח המקולקל, חולה וחלוש. ב) לחזק את האיברים והכוחות הבריאים, אשר הם יתגברו על האבר וכח החולה לרפאותו.
הדוגמא מזה בחולי הנפש הם שני דרכי העבודה: תשובה ומעשים טובים.

## ליום כ'ט

הנדרש הוא שתהיה העבודה בכח עצמו. גבוהה יותר היא הדרגה בה מובילים יד ביד מלמעלה; יקרה יותר - היא העבודה בכח עצמו.

## ליום ל'

מתחילים לומר "לדוד ד' אורי". המנהג בבית רבינו שבמשך היום תוקעים להתלמד, ומתחילים לתקוע אחר התפילה מיום ב' דר"ח.
אדמו"ר הזקן היה אומר בתחילה מאמרים קצרים. ולדוגמא: ד"ה זכר רב טובך - וביאורו - שבסידור נאמרו בששה המשכים - באריכות יותר קצת מהנדפס.